

Politiek in de marge

Een onderzoek naar de interne problemen binnen de centrum partij en de centrum democraten

Student: Esther Hubbard

Student nummer s0446653

Begeleider Dr. Bart van der Boom

Tweede lezer Prof Henk te Velde

“Ik verfoei uw mening maar ik vecht tot mijn laatste snik voor uw vrijheid die mening te mogen uiten.”

-Voltaire

“History is the witness that testifies to the passing of time; it illumines reality, vitalizes memory, provides guidance in daily life and brings us tidings of antiquity.”

-Cicero

Voorwoord

Politiek in de marge, dat is de boventitel van mijn MA scriptie Political Culture and National Identities. Voordat ik met het schrijven van deze scriptie begon, was mij iets curieus opgevallen aan het Nederlandse politieke bestel. Aan de ene kant is het Nederlandse politieke systeem van evenredige parlementaire vertegenwoordiging ontzettend open. Iedereen kan een politieke partij starten en vrij gemakkelijk in het parlement gekozen worden, omdat het Nederlandse systeem geen kiesdrempel kent. Een partij hoeft alleen maar de kiesdeler te halen. Aan de andere kant kan het Nederlandse systeem ook heel restrictief zijn. Gevestigde politieke partijen zijn in staat een blok te vormen om nieuwkomers die een afwijkend politiek geluid laten horen, te negeren en elke vorm van samenwerking met deze partij te weigeren. Hierdoor blijven deze partijen in de marge van het politieke systeem opereren. Deze 'paradox' fascineert mij enorm en ik wist dan ook snel dat ik hier iets mee wilde doen voor het schrijven van mijn MA thesis. Ik kwam dan ook snel uit bij de politieke partijen van Hans Janmaat, de Centrum Partij (CP) en de Centrum Democraten (CD), die deze 'paradox' aan den lijve hebben ondervonden. Gedurende mijn onderzoek bleek echter al snel dat het Nederlandse politieke systeem zeker niet als enige verantwoordelijke was voor het marginaal blijven van de CP en de CD. Intern was er van alles mis binnen deze partijen. In overleg met Dr. Van der Boom besloot ik dan ook om mijn scriptie te schrijven over de interne problemen van de CP en de CD.

Het schrijven van deze scriptie was voor mij in vele opzichten een zeer leerzaam proces. Ik had deze scriptie echter niet kunnen schrijven zonder de hulp van een aantal personen. Allereerst wil ik dr. Bart van der Boom bedanken voor zijn gedegen begeleiding bij het schrijven van deze scriptie. Ook wil ik Prof Henk te Velde bedanken die mijn scriptie als tweede lezer heeft doorgenomen. Hiernaast wil ik het personeel van de studiezaal van het Instituut voor Sociale Geschiedenis bedanken voor hun hulp bij het zoeken naar primair bronnenmateriaal en hun oprechte interesse in mijn onderwerp. Mijn verdere dank gaat uit naar Professor Meindert Fennema die mij de nodige inzichten in de persoon van Janmaat heeft verschaft. Ook wil ik Edith A.B. en Arnoud Putters bedanken voor het taalkundig nakijken van mijn scriptie.

Maar bovenal wil ik mijn ouders Dorien en Erik bedanken voor hun onvoorwaardelijke liefde en steun die ze mijn leven lang hebben gegeven. Zonder hen was ik nooit gekomen waar ik nu ben. Ook aan mijn broertje Dave en mijn zussen Cheryl, Dominique, Rachelle en Desiree ben ik de nodige dank verschuldigd. Jullie humor, kritiek en liefde waren en zijn onmisbaar voor mij. Als allerlaatste wil ik mijn vriend, maatje en steun en toeverlaat Arjen bedanken. Je luisterend oor en je onvoorwaardelijke steun en liefde betekenen alles voor mij.

Voor Oma Sofie, de meest bijzondere vrouw op aarde.

Dordrecht 26 mei 2013

Inhoudsopgave

Inhoud

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	4
Hoofdstuk 1 Inleiding	4
Hoofdstuk 2 Het Kader en de organisatie van de CP.....	5
Hoofdstuk 3 Strijd! Interne ruzies binnen de CP beschreven.....	20
Hoofdstuk 4 De organisatie van de Centrum Democraten	36
Hoofdstuk 5 De Centrum Democraten, gedoemd om te mislukken?	44
Hoofdstuk 6 Conclusies	58

Hoofdstuk 1

Inleiding

Nederland staat internationaal bekend als een open en tolerant land. De laatste tijd staat dit beeld van een open en tolerant Nederland echter onder druk. De PVV van Geert Wilders en, in mindere mate, de LPF van Pim Fortuyn worden hier grotendeels verantwoordelijk voor gehouden. Vooral Geert Wilders' harde uitspraken over het vreemdelingenbeleid en immigratie worden hem in binnen- en buitenland vaak niet in dank afgenomen. Niet alleen moslims zijn het slachtoffer van de PVV's anti-immigrantenretoriek. Ook Polen, Roemenen en Bulgaren worden vaak weggezet als criminele overlastgevers. Toch zijn anti-immigratie partijen niet nieuw in Nederland.

Voordat Fortuyn en Wilders de politieke arena betraden, was er daar in de jaren 80 en 90 van de vorige eeuw Hans Janmaat. Met de Centrum Partij (CP) behaalde hij bij de verkiezingen van september 1982 een zetel in de Tweede Kamer. Zijn grote politieke succes kwam echter pas met de Centrum Democraten in 1994, toen hij drie parlamentszetels wist te veroveren. Dat 'succes' staat echter in schril contrast met het aantal zetels dat Fortuyn en Wilders wisten te behalen. Zowel de Centrum Partij als de Centrum Democraten (CD) bleven politiek marginaal. Ik vind dit een bijzonder intrigerend gegeven. Ik vraag mij af waarom de CP en de CD nooit politiek succesvol waren.

Vanuit de politieke wetenschap worden er verschillende verklaringsmodellen voor het falen of succesvol zijn van anti-immigratie partijen aangeboden. Een van die verklaringsmodellen ziet de politiek als een marktplaats. Op deze marktplaats is er een vraag naar bepaalde partijen en een aanbod van bepaalde partijen.¹ Je kunt de opkomst van anti-immigratiepartijen dus verklaren door te kijken naar het aanbod van die specifieke partijen, of door te kijken naar de vraag naar dat soort partijen, met andere woorden: verklaren vanuit het oogpunt van de kiezer of verklaren vanuit het oogpunt van de partij. In Nederland onderzochten de politicologen Bijlsma en Koopmans de opkomst van anti-immigratie partijen door te kijken naar het vraagzijde model. Zij toonden aan dat aanwezigheid van immigranten in bepaalde wijken het stemgedrag van autochtone Nederlanders beïnvloedde. Hoe meer immigranten er in een bepaalde wijk woonden, des te meer de autochtone bevolking geneigd was om op anti-immigratiepartijen te stemmen. Verder toonden Bijlsma en Koopmans aan dat het electoraat van de CP en de CD vaak uit sociaal-maatschappelijk geïntegreerde kiezers bestond. Volgens Bijlsma en Koopmans stemden de autochtone Nederlanders op anti-immigratiepartijen omdat zij vreesde dat de allochtone Nederlanders hun banen, vrouwen en woningen zouden inpikken. Daarom word de verklaring van Bijlsma

---

¹ Wouter van der Brug, Meindert Fennema and Jean Tillie, 'Why some anti-immigrant parties fail and others succeed a two-step model of aggregate electoral support', *Comparative Political Studies*. Volume 38, Issue 5, 537-573.

en Koopmans ook wel de *theorie van etnische concurrentie* genoemd.² Naast het vraagzijdemodel bestaat het aanbodzijdemodel. Het aanbodzijdemodel probeert het succes of falen van een anti-immigratiepartij te verklaren door naar de partij zelf te kijken. Er zijn twee verschillende theorieën die het succes van een anti-immigratiepartij proberen te verklaren vanuit de aanbodzijde. Allereerst zal ik de charisma these behandelen.

De *charisma these* probeert het slagen of falen van een politieke partij te verklaren door te kijken naar het charisma van de partijleider. Als een politiek leider charismatisch is, dan is de kans groot dat de anti-immigratiepartij succesvol is. Het idee van een charismatisch politiek leider als succesformule voor een politieke partij is afkomstig van de politicoloog en jurist Otto Kirchheimer. Kirchheimer meent dat het charisma van de partijleider dan cruciaal is voor het aantal stemmen dat een partij trekt.³ Naast de charisma these van Kirchheimer is er nog de *legitimiteit these*. Professor Meindert Fennema heeft, samen met politicologen Wouter van den Burg en Jean Tillie, in '*Comparative Political Studies*' een verklaring gegeven voor het succes van sommige rechts-radicalen partijen en het falen van andere rechts-radicalen partijen, waaronder de Centrum Partij. In het artikel '*Why some anti-immigrant parties fail and others succeed a two-step model of aggregate electoral support*' stellen Fennema, Tillie en van den Burg dat de Centrum Partij/Democraten niet succesvol waren, omdat ze door de kiezers niet gezien werden als legitieme democratische partij.⁴ De reden hiervoor geeft Fennema in zijn boek '*Help! De elite verdwijnt*'. Hierin stelt Fennema dat de Centrum Partij/Democraten nooit de kans hebben gehad om uit te groeien tot een serieuze kandidaat voor het electoraat, omdat zij van meet af aan gesaboteerd en geboycot werden door de gevestigde politieke partijen en maatschappelijke organisaties. Het werd de partij onmogelijk gemaakt te vergaderen, omdat horecaondernemers uit angst voor onrust de partij geen zaal wilden verhuren. Verder claimt hij dat de landelijke pers onderling afspraken had gemaakt om de CP/CD zoveel mogelijk te negeren. Hierdoor kreeg de partij nauwelijks aandacht van de pers. Dit alles, gekoppeld aan het feit dat de partijbijeenkomsten van de CP/CD stelselmatig bezocht werden door skinheads, maakte dat de partij een politieke 'buitenbeen' bleef.⁵

Partijorganisatie speelt een grote rol binnen de legitimiteit these. In *Help! De elite verdwijnt* stelt Fennema dat partijorganisatie van wezenlijke invloed is op het succes van een anti-immigratie partij. De partijorganisatie is onder meer verantwoordelijk voor het rekruteren van competente kandidaten voor de kieslijsten. Ook moet een partijorganisatie zorgen voor actieve leden die bereid zijn om bijvoorbeeld te folderen.⁶ Voor mijn MA onderzoek naar de

---

² T Bijlsma en F.G Koopmans, 'Stemmen op extreem rechts in de Amsterdamse buurten', *De Sociologische Gids*, (1996) 43, 171 - 182

³ Andre Krouwel, *Partijverandering in Nederland: de teloorgang van de traditionele politieke partijen: In Jaarboek DNPP 1995* 168-191 (Groningen 1996)

⁴ Wouter van der Brug, Meindert Fennema and Jean Tillie, 'Why some anti-immigrant parties fail and others succeed a two-step model of aggregate electoral support' *Comparative Political Studies*. Volume 38, Issue 5, p.537-573.

⁵ Meindert Fennema, *Help! De elite verdwijnt* veertig jaar Nederlandse politiek (Amsterdam 2012)52-58

⁶ Meindert Fennema, *Help! De elite verdwijnt* 49-51

CP en de CD zal ik gebruikmaken van de legitimiteit these, waarbij mijn focus vooral op de partijorganisatie gericht zal zijn. De vraag die ik in mijn onderzoek dan ook centraal stel, is: *Welke interne oorzaken en ontwikkelingen binnen de Centrum Partij/Democraten zijn verantwoordelijk voor het marginaal blijven van de partij?*

Ik realiseer mij dat deze vraagstelling problematisch is; de interne ontwikkelingen binnen de CP en CD kunnen immers niet los gezien worden van externe invloeden. Beide partijen lagen immers niet lekker binnen het politieke bestel en in de rest van de maatschappij. Daarom zal ik, indien nodig voor mijn thesis, ook deze externe invloeden benoemen. De reden waarom ik toch voor deze vraagstelling kies, is tweeledig. De eerste reden is pragmatisch van aard. Door naar de interne ontwikkelingen binnen de Centrum Partij/Democraten te kijken, kan ik mijn onderzoek duidelijk inkaderen. De tweede reden is onderwerp-inhoudelijk. De afgelopen jaren zijn er verschillende artikelen en documentaires over de Centrum Partij/Democraten verschenen. In deze literatuur en documentaires worden de CP en de CD vaak vergeleken met de politieke bewegingen van Fortuyn en Wilders. Het grote verschil was echter dat Janmaat 'geslachtofferd' werd voor zijn politieke ideeën. Het beeld van Janmaat en de CP/CD dat in de hedendaagse literatuur en media naar voren komt is het beeld van een partij die doelbewust kapot is gemaakt door de politiek, de pers en maatschappelijke organisaties. En het beeld van een partij die anno 2012 niet als extreem- rechts geclassificeerd zou worden. Zo pleitte presentator en historicus Hans Goedkoop van het NTR programma *Andere tijden* ervoor om de zo vervolgde en verguisde CP/CD eens met wat distantie te bekijken, en om toch vooral naar de overeenkomsten tussen de CP/CD, LPF en PVV te kijken.⁷ Het KRO programma *Profiel* ging nog een stap verder door te stellen dat de ideeën van Janmaat inmiddels gemeengoed waren geworden.⁸ Niet alleen hedendaagse media stellen dat Janmaat en de CP/CD het slachtoffer waren van een hetze. Janmaat zelf en zijn partner Wil Schuurman beschuldigden de overheid ervan de CP/CD kapot gemaakt te hebben. Om zijn beschuldigingen aan het adres van de overheid te ondersteunen, wees Janmaat vaak op een artikel dat in het Reformatorisch Dagblad van 28 januari 1989 was verschenen. In dit artikel claimen bronnen rond de voormalige directeur van de BVD, Arthur Docters van Leeuwen, dat het kapotmaken van de Centrum Partij een van hun grootste successen was. Zo schreef het dagblad: 'De politiek betrokkenen werden zozeer tegen elkaar opgestoot, dat de organisatie Als los zand uiteenviel.'⁹ In totaal heeft de centrumstroming ruim tweeëntwintig jaar deel uitgemaakt van de Nederlandse politiek. Van die tweeëntwintig jaar heeft zij ruim zestien jaar actief deelgenomen aan de landelijke politiek. Om die reden zal mijn onderzoek dan ook deels vergelijkend zijn. Ik ga de zestien jaar dat de

---

⁷ Publieke omroep NTR programma *Andere tijden*, getiteld Weg met de Centrum Partij! De Uitzending van 27 november 2009 te vinden op <http://www.geschiedenis24.nl/andere-tijden/afleveringen/2008-2009/Weg-met-de-Centrumpartij.html> voor het eerst geraadpleegd op 15 juli 2012

⁸ Publieke omroep KRO programma *profiel*, Hans Janmaat uitzending van 28 september 2005 te vinden op <http://profiel.dossierjournalistiek.nl/seizoenen/2005/afleveringen/28-09-2005> voor het eerst geraadpleegd op 15 juli 2012

⁹ W. J. de Bruin en J van Klinken, 'Toch blijft de mens geneigd tot bandeloosheid en misdadigheid' *Het Reformatorisch Dagblad* 28 januari 1989 2

centrumstroming deel uitmaakte van de landelijke politiek opdelen in twee gedeeltes. Dit doe ik omdat de CP en de CD ondanks hun overeenkomsten toch twee verschillende partijen zijn. Deze verschillen zijn zowel van organisatorische aard als van personele aard waardoor een vergelijking tussen de twee partijen goed mogelijk word.

Het eerste gedeelte van mijn onderzoek, hoofdstuk twee en drie zal gaan over de CP. Mijn tweede hoofdstuk zal zich voornamelijk focussen op hoe de CP was georganiseerd en welke personen deel uitmaakten van de partijtop.

In het derde hoofdstuk zal ik ingaan op de onderlinge conflicten binnen de partij. Ik ben vooral benieuwd in hoeverre deze conflicten hebben bijgedragen aan het uiteenvallen van de partij. Mijn deelvraag in dit hoofdstuk is: welke interne oorzaken zijn (mede)verantwoordelijk zijn voor het uiteenvallen van de CP?

In mijn vierde hoofdstuk wil ik de organisatie van de CD nader gaan onderzoeken. Hoe was de CD georganiseerd? En wat waren de verschillen met de organisatie van de CP? Ook wil ik in dit hoofdstuk onderzoeken wie de belangrijkste kader leden van de CD waren.

In mijn vijfde hoofdstuk zal ik dan ook beginnen met het in kaart brengen van de interne problemen binnen de CD. De belangrijkste deelvraag bij het bestuderen van de Centrum Democraten is: Door welke interne oorzaken bleef politiek succes ook voor deze partij uit? Waarom was de CD niet in staat het politieke succes van 1994 te consolideren? En hoe is het mogelijk dat de partij al haar krediet in vier jaar tijd bij de kiezers verspeelde?

Mijn zesde en laatste hoofdstuk bestaat uit de conclusies die uit dit onderzoek naar voren zijn gekomen. Met deze conclusies moet mijn centrale vraagstelling beantwoord worden.

Primaire bronnen zijn dan ook van wezenlijk belang voor mijn onderzoek. De bronnen komen met name uit het Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam, waar de archieven van Janmaat, de CP en de CD zich bevinden. Verder heb ik voor mijn onderzoek diverse interviews, documentaires, krantenartikelen en publicaties van Stichting Argus over de CP en de CD bestudeerd. Stichting Argus is een onafhankelijk onderzoeksbureau dat onder meer onderzoek verricht naar de activiteiten van de Nederlandse inlichtingendiensten. Door de wet openbaarheid van bestuur (WOB) hebben zij veel gegevens over de CP en de CD openbaar weten te krijgen.

Naast dit primaire materiaal heb ik ook secundaire literatuur doorgenomen, waardoor ik een zo compleet mogelijk beeld over de CP en CD kan creëren. Dit stelt mij uiteindelijk in staat om een compleet antwoord op mijn hoofdvraag te formuleren.

Hoofdstuk 2

Het kader en de organisatie van de CP

Vrijdag 29 februari 1980. Het was laat op de avond toen een groepje woedende mannen gewapend met staven, fietskettingen en ander wapentuig het Waterlooplein overstaken. Er hing een grimmige sfeer toen de groep de Mozes en Aäronkerk bereikte. Een jonge man met bruin haar, Henry Brookman genaamd, liep schielijk achter hen aan. Even daarvoor had het groepje mannen de allereerste vergadering van zijn Nationale Centrum Partij in hotel de *Roode leeuw* aan het Damrak bijgewoond. Gedurende die vergadering en onder de invloed van alcohol waren de emoties over 'die verrekte buitenlanders' hoog opgelopen en was de gemoedelijke stemming keihard omgeslagen. Al snel was Henry Brookman de regie over de vergadering en het groepje mannen volledig kwijtgeraakt. De mannen wilden onmiddellijke actie om die 'smerige buitenlanders' voor eens en altijd een lesje te leren en duidelijk te maken dat zij niet welkom waren in Nederland. Halfslachtig probeerde Brookman nog het gezelschap op andere gedachten te brengen, maar zijn oproep tot kalmte was aan dovemansoren gericht. Niet veel later vertrok het groepje mannen richting de Mozes en Aäronkerk die op dat moment onderdak bood aan een aantal uitgeprocedeerde Marokkaanse asielzoekers die zich tegen hun op handen zijnde uitzetting verzetten. Het groepje woedende mannen viel de kerk binnen en begon er lukraak op los te slaan. Henry Brookman keek ernaar, maar greep niet in. De politie was snel ter plaatse en had de vechtende groepen snel van elkaar gescheiden. Alleen de relschoppers werden in de boeien geslagen. Onder hen was ook Henry Brookman. Brookman en zijn medestanders verdwenen voor een aantal dagen achter de tralies, maar uiteindelijk kwam Brookman zonder juridische kleerscheuren uit dit debacle. Zijn medestanders hadden minder geluk. Zij werden veroordeeld tot het betalen van smartengeld en enkele weken gevangenisstraf.¹⁰

Die allereerste vergadering van de Nationale Centrum Partij was direct de allerlaatste. Kort na het incident in de Mozes en Aäronkerk hief Henry Brookman de Nationale Centrum Partij op, naar eigen zeggen om zich te kunnen ontdoen van de 'radicale heethoofden'. Een voornemen dat niet zou slagen. We kunnen ons ook afvragen hoe serieus dit voornemen van Brookman was; later zou hij tegen Janmaat verklaren 'dat het hem heel wat moeite had gekost om de Nationale Centrum Partij opgeheven te krijgen. De Nationale Centrum Partij had immers een onguur verleden door de strafbare 'relletjes' in de Mozes en Aäronkerk. Maar tegelijkertijd had de partij ook de nodige bekendheid verkregen, een voordeel die hij liever niet wou opgeven.'¹¹ Toch zat er niets anders op dan naar de bestuursleden en

---

¹⁰ Van onzer verslaggevers, 'Leden van racistische knokploeg veroordeeld', *De waarheid* 27 maart 1980 En typoscript van de autobiografie van Janmaat 'De vrouw van de secretaris', (2000), Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 18

¹¹ typoscript van de autobiografie van Janmaat 'De vrouw van de secretaris', (2000), Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 19

medeoprichters van de partij, Yge Graman en Robert Boot, te stappen en hun toestemming te vragen voor het opheffen van de Nationale Centrum Partij. Hierna zou Brookman onmiddellijk de Centrum Partij (CP) oprichten. Door dit trucje toe te passen, zou volgens Brookman 'de nieuw opgerichte CP met een schone lei beginnen, maar wel de landelijke bekendheid genieten die de Nationale Centrum Partij al eerder had verkregen'.¹² De CP kan in zijn geheel dus worden gezien als continuatie van de Nationale Centrum Partij. Niet alleen waren de leden grotendeels dezelfde, ook het tienpuntenprogramma van de CP was identiek aan dat van de Nationale Centrum Partij. In dit tienpuntenprogramma stond het Volgende:

1. Meer democratie door invoering referendum
2. Iedere Nederlander aan het werk eventueel met aanvulling uitkering
3. Opheffing van schandalige woningnood
4. Streven naar tweezijdige ontwapening
5. Intensieve bestrijding drugshandel en misdaad
6. Terugdringing van overheidsuitgave en taken
7. Geen beknotting uitkeringen wel bestrijding misbruik hiervan. Aanpak van ontduiking sociale premies en belasting fraude.
8. Geen hulp aan ondemocratische landen
9. Doeltreffende aanpak van dierenmishandeling milieuvervuiling en landschapsverwoesting
10. Nederland is geen immigratie land dus stop de vreemdelingenstroom.¹³

Dat een partij als de CP kon opkomen in de jaren 80, had te maken met een aantal verschillende factoren.

In de jaren 80 heerste een economische recessie. De werkeloosheid was hoog en er was schaarste op de woningmarkt. Tegelijkertijd bereikte de immigratie van Turken en Marokkanen een hoogtepunt. Door gezinshereniging konden Turkse en Marokkaanse gastarbeiders hun gezin uit de landen van herkomst laten overkomen. Deze gezinnen werden ondergebracht in de oude buurten van de grote steden. Veel bewoners van deze volksbuurten voelden zich door de komst van de voormalige gastarbeiders niet langer thuis in hun buurten. De onderlinge betrokkenheid en de sociale cohesie die er onder de bevolking van deze buurten was, brokkelde langzaam af. Net als de gastarbeiders werden de bewoners van deze wijken hard getroffen door de economische recessie. Velen van hen waren werkeloos en maakten gebruik van de sociale voorzieningen. Op deze sociale voorzieningen werd nu juist door de overheid gekort, omdat Nederland kampte met een enorm begrotingstekort. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de CP deze groep kiezers tot

---

¹² Typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 19

¹³ Tienpuntenprogramma van de centrum partij, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr. 29

haar electoraat kon rekenen. De oplossing die de CP deze kiezers bood was simpel. De immigranten waren de oorzaak van alle problemen in Nederland. Als de immigranten het land uitgezet zouden worden, zou het vanzelf weer beter gaan met Nederland. De centrumideologie kan beschouwd worden als een volksnationalistische ideologie. Dit houdt, in het kort, in dat de belangen van 'etnische' Nederlanders voor de CP centraal stonden. Daarnaast was de ideologie erg xenofob; men zag het vreemde als bedreigend. Daarom trok de partij ook nazi's en neonazi's aan die zich met deze denkwijze konden vereenzelvigen. In het begin was de CP gekant tegen alle immigranten, maar met de toestroom van veel immigranten uit islamitische landen in de jaren 80 richtte de partij haar aandacht al snel op Islamieten. De religieuze overtuiging en de levenswijze van deze groep immigranten werd door de CP als onverenigbaar beschouwd met de westerse manier van leven. Islamieten moesten volgens de CP dan ook allemaal Nederland uitgezet worden. Een denkpatroon dat zeker in tijden van economische crisis erg aansloeg. De opkomst van de CP moet dus gezien worden tegen een achtergrond van een snel veranderende maatschappij en een slechte economie.

Dit hoofdstuk richt zich vooral op de organisatie van de 'nieuwe' CP. De deelvragen die hierbij centraal komen te staan zijn de volgende:

Wie waren de invloedrijkste kaderleden van de CP en welke functies vervulden zij in de partij? Hoe was de partij statutair georganiseerd? En als laatste: wat was de ideologie van de CP? Wat wilde zij met de partij bereiken?

Allereerst komt het kader van de CP aan bod. Vervolgens wordt ingegaan op de organisatie van de CP.

Dat iemand als Henry Brookman zich aangetrokken voelde tot extreemrechts is enigszins opmerkelijk. Brookman was voorheen in de kabouterbeweging van Roel van Duyn actief geweest, een beweging die toch wel links georiënteerd was. Ook op persoonlijk vlak was deze keuze van Brookman bijzonder. Zo was hij openlijk homoseksueel en had hij Indische voorouders. Volgens onderzoek van Brants en Van Hoogendoorn 'bekeerde' Brookman zich tot extreemrechts na een bezoek aan een Zweedse neonazipartij.¹⁴ Bij terugkomst in Nederland sloot Brookman zich eerst aan bij de NVU van Joop Glimmerveen, waar hij lezingen gaf. In de NVU leerde hij Yge Graman en Robert Boot kennen. Omdat Brookman de NVU naar eigen zeggen te extreem en te nationaalsocialistisch vond, keerde hij zich er in (1973?) 'vol walging vanaf'.¹⁵ Joop Glimmerveen heeft dit in *Vrij Nederland* van 16 augustus 1980 tegengesproken. Tijdens een van de lezingen die Brookman voor de NVU gaf, zou hij hebben verklaard een nazi te zijn.¹⁶ Wat hier precies van waar is, zullen we waarschijnlijk nooit te weten komen. Vast staat wel dat Brookman na het incident met de Marokkanen in de Mozes en Aäronkerk al snel begrepen had, dat een partij die openlijk koketteerde met

---

¹⁴Kees Brants en Willem Hoogendoorn, *Van vreemde smetten vrij de opkomst van de centropartij* (Bussum 1983) 18

¹⁵Brants en Hoogendoorn, *Van vreemde smetten vrij de opkomst van de centropartij* 18

¹⁶Ibidem 18

nazisme en geweld, instabiel zou zijn. Ook zou een dergelijke partij niet in staat zijn om veel kiezers op de been te brengen. Met de nieuw gestichte CP besloot Brookman het dan ook anders aan te pakken. Door advertenties in verschillende dagbladen te plaatsen, hoopte Brookman meer capabele leden voor zijn partij aan te trekken; een actie die niet echt succesvol was. De publiciteit die Brookman had verkregen met de 'Marokkanenactie' in de Mozes en Aäronkerk was echter wel succesvol voor het werven van nieuwe leden. De politicoloog en docent maatschappijleer Hans Janmaat zocht na het lezen van een artikel over de 'Marokkanenactie' in *Vrij Nederland* van maart 1980 contact met Henry Brookman. Janmaat wilde wel lid worden van de nieuw opgerichte CP, mits de partij de 'immigratieproblematiek' inderdaad zo serieus zou gaan aanpakken als in het tienpuntenplan van de partij beschreven stond. Het eerste contact tussen Brookman en Janmaat verliep vrij stroef. Brookman stelde zich wantrouwend op ten opzichte van Janmaat, omdat Brookman na de Marokkanenactie onder druk stond van zijn werkgever de Vrije Universiteit Amsterdam. De universiteit was door de actie ernstig in verlegenheid gebracht, en zij verlangde van Brookman dat hij zich koest hield.¹⁷ Toen Janmaat Brookman had overtuigd van zijn oprechte bedoelingen met de CP, was Brookman bereid hem te woord staan. Niet veel later werd Janmaat uitgenodigd om de eerste vergadering van de CP bij te wonen. Daarna werd hij ingeschreven als zevende lid van de partij.¹⁸

Janmaat was net als Brookman een politieke dwaler geweest. Van huis uit was Janmaat katholiek opgevoed. Het was dan ook niet verwonderlijk dat hij zijn politieke carrière bij de KVP begon. Nadat zijn kandidatuur voor een gemeenteraadszetel in Gouda door de KVP was geblokkeerd, verliet Janmaat de partij. Gedurende zijn studententijd in Amsterdam werd Janmaat korte tijd lid van de PvdA om zich in 1972, nu met een drs. titel op zak, opnieuw bij de KVP te melden. In 1979 zou hij de KVP voorgoed verlaten, waarna hij een korte tijd lid werd van DS70.¹⁹ Zowel binnen de KVP als DS70 had Janmaat door zijn compromisloze houding en tegendraads karakter weinig vrienden gemaakt. Hij was zelfs uit DS70 gegooid, omdat de radioboodschappen die hij voor de partij insprak steeds verder afweken van de originele tekst. Toen Janmaat, geheel tegen de opvattingen van DS70 in, tijdens één van die radioboodschappen verklaarde dat Vietnamese bootvluchtelingen niet welkom waren in Nederland, was de maat voor DS70 vol.²⁰

De oprichting van de CP was dan ook een geschenk uit de hemel voor Janmaat; eindelijk had hij zijn politieke thuis gevonden, en kon hij zijn anti-immigratie ideeën vrijelijk uiten. Hoewel Janmaat zelf racistische vooroordelen had, valt hij moeilijk te classificeren als hardcore racist. Zo was Janmaat dol op zijn aangenomen half-Hindoestaanse kleinkinderen en onderhield hij een zeer goede relatie met zijn Boliviaanse buurman. In dit opzicht verschilde Janmaat van de rest van de CP kaderleden. Janmaats politieke carrière binnen de CP zou

---

¹⁷ Peter Rensen, *Dansen met de duivel: undercover bij de Centrum Democraten* (Amsterdam 1994) 44

¹⁸ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 20

¹⁹ Brants en Hoogendoorn, *Van vreemde smetten vrij de opkomst van de centrumpartij* 21

²⁰ Ibidem 21

echter voorspoedig verlopen kort na zijn lidmaatschap werd hij partijsecretaris en later zou hij ook nog tot lijsttrekker gekozen worden. Enkele weken nadat de partij haar eerste openbare vergadering in Haarlem had gehouden, werd het Leidschendamse oud-PvdA-lid Mart Giesen lid van de CP. Van zijn leven voor de CP is weinig bekend. Wel weten we dat Giesen keuringsarts was in dienst van de overheid en zich niet kon vinden in het vreemdelingenbeleid dat de PvdA voerde. Op Janmaat maakte hij een bijzonder goede indruk. Direct naar zijn aanmelding bij de CP werd hij lid van het hoofdbestuur.²¹ Net als Janmaat zou hij als partijsecretaris al snel een prominente rol binnen de CP spelen. Een ander oud-PvdA-lid dat een belangrijke rol binnen de CP zou gaan spelen, was de Amsterdamse planoloog Willem Bruyn. Bruyn was 25 jaar lang lid geweest van de PvdA en in de Tweede Wereldoorlog had hij zelfs nog koeriersdiensten voor het verzet verricht. In het begin van de jaren zestig trad er een kentering in Bruyns gedachtewereld op. Dit werd duidelijk toen hij in 1965 een boekje uitbracht, getiteld *Het recht op apartheid: inleiding tot de Nederlandse problematiek*. Daarin verklaarde hij een voorstander te zijn van het apartheidsregime in Zuid-Afrika. Volgens Bruyn was het heel natuurlijk dat verschillende 'rassen' van elkaar gescheiden wilden leven en dat dit ook gestimuleerd zou moeten worden.²² In een tweede boekje, getiteld *De Verdrongen Rasfactor* dat hij in 1969 uitbracht, verduidelijkte hij zijn ideeën. Hij stelde in dit werkje dat cultuur- en rasvermenging schadelijk waren voor de maatschappij en bovendien verschijnselen van desintegratie waren. Niet-westerse culturen waren volgens hem minderwaardig.²³

Begin jaren 70 vertrok de Bruyn bij de PvdA en sloot zich aan bij de Nederlandse Volksunie van Joop Glimmerveen, waarvan hij enkele maanden lid was. Hij werd lid van de CP, nadat hij Janmaat en Brookman had horen spreken op een door de VU georganiseerde discussieavond over de multiculturele samenleving.²⁴ Bruyn zou al snel toetreden tot het kader van de CP, waar hij de rol van partij-ideoloog op zich nam.

De jurist Alfred Vierling was een ander opmerkelijk nieuw lid van de CP. Vierling was, net als Brookman, openlijk homoseksueel, en had zelfs een relatie met een Filipijnse jongen.²⁵ Ook stond hij onder zijn voormalig collega's van de Universiteit Leiden bekend als Maoïst en was hij zeer actief binnen diverse ecologische bewegingen.²⁶ Volgens de onderzoekers Brands en Hoogendoorn kwam Vierling kwam voor het eerst in contact met de 'ongemakken' van de multiculturele samenleving toen er een illegale moskee in zijn appartement gevestigd werd.²⁷ Wat hiervan precies waar is kan ik niet uit een tweede bron bevestigd krijgen. Verder was hij als ambtenaar werkzaam bij de directie Culturele Minderheden van het

²¹typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 21

²²W.J Bruyn, *Het recht op apartheid: inleiding tot de Nederlandse problematiek* (Arnhem 1965)

²³W.J Bruyn, *De verdrongen rasfactor* (Utrecht 1969)

²⁴typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 24

²⁵Verslag van de hoofdbestuursvergadering van de CP gehouden op 26 oktober 1984 pagina 4, rapportage aan de BVD, stichting Argus www.stichtingargus.nl, Inzage dossier Nationale Centruumpartij, Centruumpartij, Centrumdemocraten, Centruumpartij '86, Jonge Geuzen (1980-1997)map 4 deel 1

²⁶Brants en Hoogendoorn, *Van vreemde smetten vrij de opkomst van de centruumpartij*22-23

²⁷ Ibidem 22

voormalig ministerie van CRM. Hier had hij, naar eigen zeggen, ondervonden hoe volstrekt verwerpelijk het minderhedenbeleid van de regering was.²⁸ Volgens Vierling werden minderheden in dat beleid in de watten gelegd en hoefde zij zich niet te conformeren aan de Nederlandse samenleving. Een ontwikkeling die hij pertinent afwees. Om dit minderhedenbeleid goed te kunnen bestrijden was een lidmaatschap van de CP dan ook een logische stap. Samen met Bruyn zou Vierling de centrumideologie verder vormgeven. Later zou hij fractiemedewerker van Janmaat worden, nadat deze in 1982 een Kamerzetel had veroverd.

Niet alleen mensen met enige politieke ervaring kwamen op de CP af, ook politieke avonturiers voelde zich aangetrokken tot de partij. Een van hen was de Nijmeegse leraar drs. Nico Konst. Konst doceerde geschiedenis aan het Nijmeegse Elshof college. Hij stond daar bekend als joviale en populaire leraar die met enige regelmaat subtiële seksistische en racistische opmerkingen maakte.²⁹ Konst was al een tijdje op zoek naar de contactgegevens van de CP. Toen hij deze niet kon vinden, bezocht hij een openbare vergadering van de CP die in Amsterdam gehouden werd. Na een gesprek met Janmaat besloot hij lid van de CP te worden.³⁰ Het lidmaatschap van de CP zou Konst de nodige problemen met zijn werkgever opleveren. In 1982 zou Konst tot partijsecretaris van het dagelijks bestuur gekozen worden.

Een andere nieuwkomer in de CP zonder enige politieke ervaring was de Utrechtenaar Willem Vreeswijk. Vreeswijk was werkzaam als onbeëdigd makelaar en pandjesbaas in Utrecht. Naar eigen zeggen was hij hierdoor direct in aanraking gekomen met de problemen die immigranten met zich meebrachten in de oude wijken van de stad.³¹ Nadat hij een aantal affiches van de CP had gezien, besloot hij lid van de partij te worden. Vreeswijk zou na de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 een raadszetel in Almere voor de CP bezetten. Samen met Willem Vreeswijk sloot ook Henk de Wijer zich bij de CP aan. De Wijer was een vriend van Vreeswijk en huurde een kamer bij hem omdat hij huwelijksproblemen had.³² De Wijer was werkzaam als geschiedenisleraar en had, net als Vreeswijk, geen enkele politieke ervaring. Ook hij kreeg problemen met zijn werkgever nadat hij lid was geworden van de CP. De Wijer zou, na de verkiezing van een nieuw dagelijks bestuur in 1984, verkozen worden tot vicevoorzitter.³³

Sietske Evenhuis en Cor Zwolve waren beide ook CP leden van het eerste uur die geen enkele politieke ervaring hadden. Al hoewel zij ondanks hun inzet geen kaderfunctie in de partij verkregen zouden ze beide toch een prominente rol in de partij organisatie gaan spelen.

---

²⁸ Ibidem 22

²⁹ NTR programma andere tijden. Uitzending van 27 november 2009, getiteld: *Weg met de Centrum Partij*. Interview met oud Elshof college scholiere Sharmini over haar ervaringen met Nico Konst. De uitzending is op internet te vinden op: <http://www.geschiedenis24.nl/andere-tijden/afleveringen/2008-2009/Weg-met-de-Centrumpartij.html>

³⁰ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 28

³¹ NRT programma andere tijden. Uitzending van 27 november 2009, getiteld: *Weg met de Centrum Partij*. Interview met Willem en Irene Vreeswijk.

³² typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 33

³³ Verslag van het dagelijks bestuur van de Centrum Partij (ongedateerd) pagina 1, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr. 15

Een van de laatst toetgetreden kaderleden die grote invloed op het partijbeleid zou gaan uitoefenen, was de Brabander Danny Segers. Net als Vreeswijk, Konst en De Wijer had hij geen enkele politieke ervaring. Toch wilde hij graag actief lid worden van de CP. Segers maakte al snel carrière binnen de partij. Zo werd hij al snel voorzitter van de kieskring Den Bosch, wat hem een plaatsje in het hoofdbestuur van de partij verschaftte.³⁴ Na de verkiezing van een nieuw dagelijks bestuur in 1984 werd hij partijsecretaris.³⁵

De organisatie van de CP was gecreëerd door Henry Brookman. Brookman had een gebalanceerde partij organisatie voor ogen waarbij de verschillende organen elkaar controleerde. De CP was dusdanig georganiseerd, dat de macht van het dagelijks bestuur in balans gehouden kon worden door het hoofdbestuur en de algemene ledenvergadering. Toen Brookman de partij oprichtte, was het de bedoeling dat de partij in theorie vijf organisatorische niveaus en een horizontale bestuursstructuur zou bezitten, waarbij het dagelijks bestuur en de fractie zich op het tweede uitvoerende niveau bevonden. Op het eerste niveau bevonden zich echter de adviserende en coördinerende organen, zoals de financiële commissie. De ballotagecommissie bevond zich op het arbitrageniveau, het vierde niveau in de partij. Het derde niveau was het beslissings- en controleniveau; hieronder viel het hoofdbestuur van de partij. Het vijfde en laatste niveau was het voorbereidende niveau, waar zich onder andere het wetbureau en de overige commissies bevonden. Het idee achter het bestuur van de CP volgens Konst was dat niveau één primair verantwoordelijk was ten opzichte van het hoofdbestuur. Het hoofdbestuur en de fractie waren op hun buurt weer primair verantwoordelijk ten opzichte van het congres. Niveaus drie en vijf waren niet specifiek verantwoordelijk ten opzichte van een andere partijorgaan. Niveau vier was echter verantwoordelijk ten opzichte van het electoraat van de CP.³⁶ Het volgende organogram, afkomstig uit het archief van Janmaat, moest de bestuursstructuur van de partij volgens Konst verduidelijken.

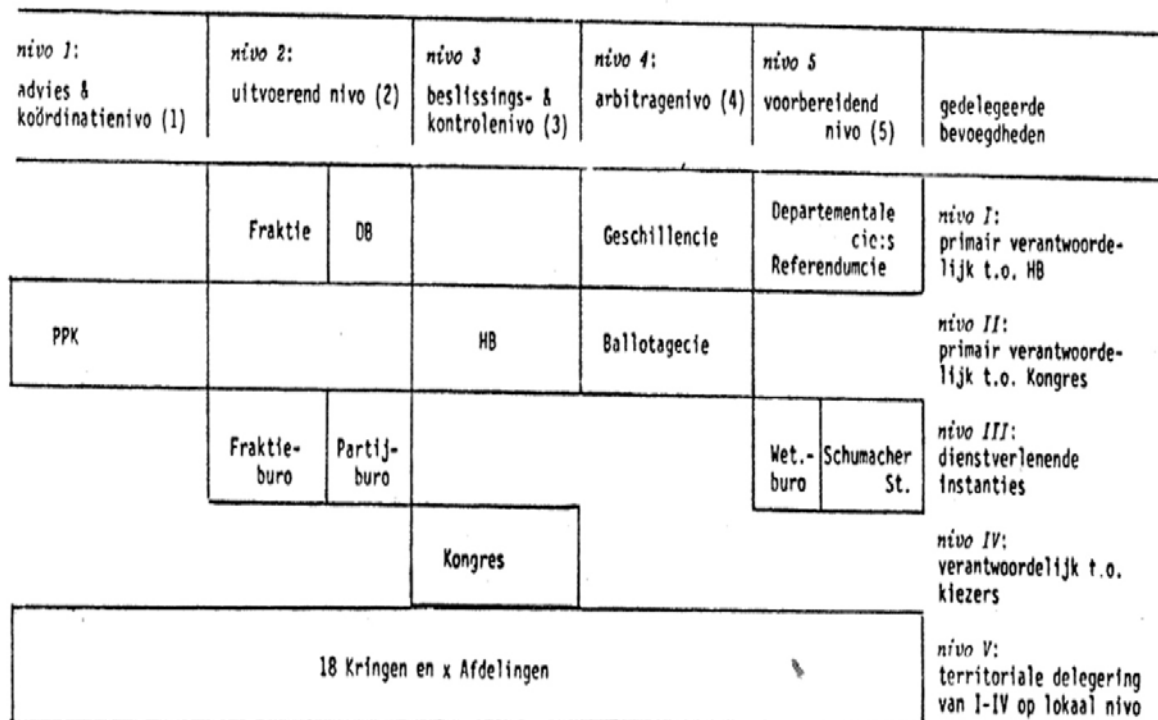
---

³⁴ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 5 pagina 66

³⁵ Verslag van het dagelijks bestuur van de Centrum Partij (ongedateerd) pagina 2, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr. 15

³⁶ Beschrijving van de partij organisatie van de CP door Nico Konst en Henk de Wijer Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr. 15

4.4. ORGANOGRAF PARTIJ

37

Dit organogram oogt rommelig en strookt niet met de realiteit. Ook Konst uitleg van de partij organisatie is onduidelijk. Ondanks het feit dat Brookman een gebalanceerde partij organisatie voor ogen had bleek zijn partijopzet het tegenovergestelde te bewerkstelligen. In de CP waren in de praktijk maar een aantal organen van belang en actief. Deze organen waren het congres, de ballotage commissie, het dagelijks bestuur het hoofdbestuur en de fractie. Het congres bestond uit alle leden van de partij en was belast met het amenderen van de statuten en reglementen van de partij. Ook kon zij de begroting van het komende verenigingsjaar aanpassen, goedkeuren of verwerpen. Verder was zij bevoegd de partij als geheel op te heffen en om als mediator bij geschillen tussen leden en de partij op te treden.³⁸ Hiernaast mocht zij leden kandideren voor de verschillende partijorganen waaronder het dagelijks bestuur. De belangrijkste taak van het congres was het beteugelen van de macht van het dagelijks bestuur.

De ballotagecommissie was belast met het screenen van nieuwe leden. Iedereen die lid werd van de CP moest eerst langs de ballotagecommissie. De commissie moest ervoor zorgen dat 'te' extreme figuren uit de CP wegbleven. Ook moest zij leden van andere politieke partijen weren; potentiële leden van de CP mochten geen lid zijn van een andere partij. De ballotagecommissie bestond uit leden van het dagelijks bestuur en had tenminste drie of

³⁷ Organogram van de CP gemaakt door Nico Konst (ongedateerd) Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr. 15

³⁸ Statuten van de CP opgesteld door Henry Brookman in 1980 pagina 12 artikelen 21, 22 en 23 Rijksuniversiteit Groningen, Documentatiecentrum Politieke Partijen, collectie CP en CP 86

een ander oneven aantal leden. Naast het screenen van nieuwe leden kon de ballotagecommissie bestaande leden royeren.³⁹ Door deze organisatorische constructie kon het dagelijks bestuur kritische leden zonder meer uit de partij zetten. Het congres werd op deze wijze stelselmatig in haar taak belemmerd door de ballotage commissie. Waardoor de leden van de partij zich niet al te kritisch over het dagelijks bestuur durfde uit te laten. Dit ondanks het feit dat er om de twee jaar een nieuw dagelijks bestuur gekozen werd. De oude leden traden na het verloop van deze periode automatisch af en waren direct weer verkiesbaar.⁴⁰ Doordat de 'oude' leden van het dagelijks bestuur direct weer verkiesbaar waren ontstond er een situatie binnen de partij waarbij vaak dezelfde mensen gekozen werden om zitting te nemen in het dagelijks bestuur. Vooral de belangrijkste functies van secretaris en partijvoorzitter waren erg populair onder deze kandidaten. Hierdoor ontstond een kleine selecte groep die constant de touwtjes in handen had. Het dagelijks bestuur was het belangrijkste orgaan van de CP. Tot de taken van het dagelijks bestuur behoorde het instellen van nieuwe organen, het delegeren van bevoegdheden en taken naar andere organen, ook mocht het dagelijks bestuur aankopen doen zonder toestemming van de algemene ledenvergadering. Verder vertegenwoordigde het dagelijks bestuur de partij naar buiten toe. Daarnaast was het dagelijks bestuur verantwoordelijk voor de financiën en het uitzetten van beleidslijnen binnen de partij. Voor een gezonde partijtop was het dus belangrijk dat er met regelmaat enige variatie in top kaderleden optrad.

Het congres was echter niet het enige orgaan binnen de CP dat belast was met het controleren van het dagelijks bestuur. Net als het congres beoordeelde het hoofdbestuur het beleid van het dagelijks bestuur. Het hoofdbestuur kon dit beleid echter alleen maar goed- of afkeuren, en was daarnaast niet bevoegd om leden van het dagelijks bestuur te schorsen. Als het hoofdbestuur het oneens was met het beleid dat het dagelijks bestuur voerde, kon het, het congres bijeenroepen en op deze wijze het dagelijks bestuur dwingen het beleid te wijzigen. Deze wijzigingen konden echter alleen maar ingevoerd worden indien een tweederde meerderheid van het congres, het hier mee eens was. Het hoofdbestuur van de CP bestond uit maximaal vijftig leden; alle leden van het dagelijks bestuur hadden zitting in het hoofdbestuur. Alle secretarissen en kringvoorzitters van lokale kringbesturen waren lid van het hoofdbestuur. Maar het dagelijks bestuur kon ook andere partijleden benoemen tot lid van het hoofdbestuur. Door deze constructie had het dagelijks bestuur buitensporig veel invloed op het hoofdbestuur waardoor deze niet instaat was kritisch naar het functioneren van het dagelijks bestuur te kijken.

---

³⁹ Huishoudelijk reglementen van de CP pagina 16 artikel 4.1 Rijksuniversiteit Groningen, Documentatiecentrum Politieke Partijen, collectie CP en CP 86

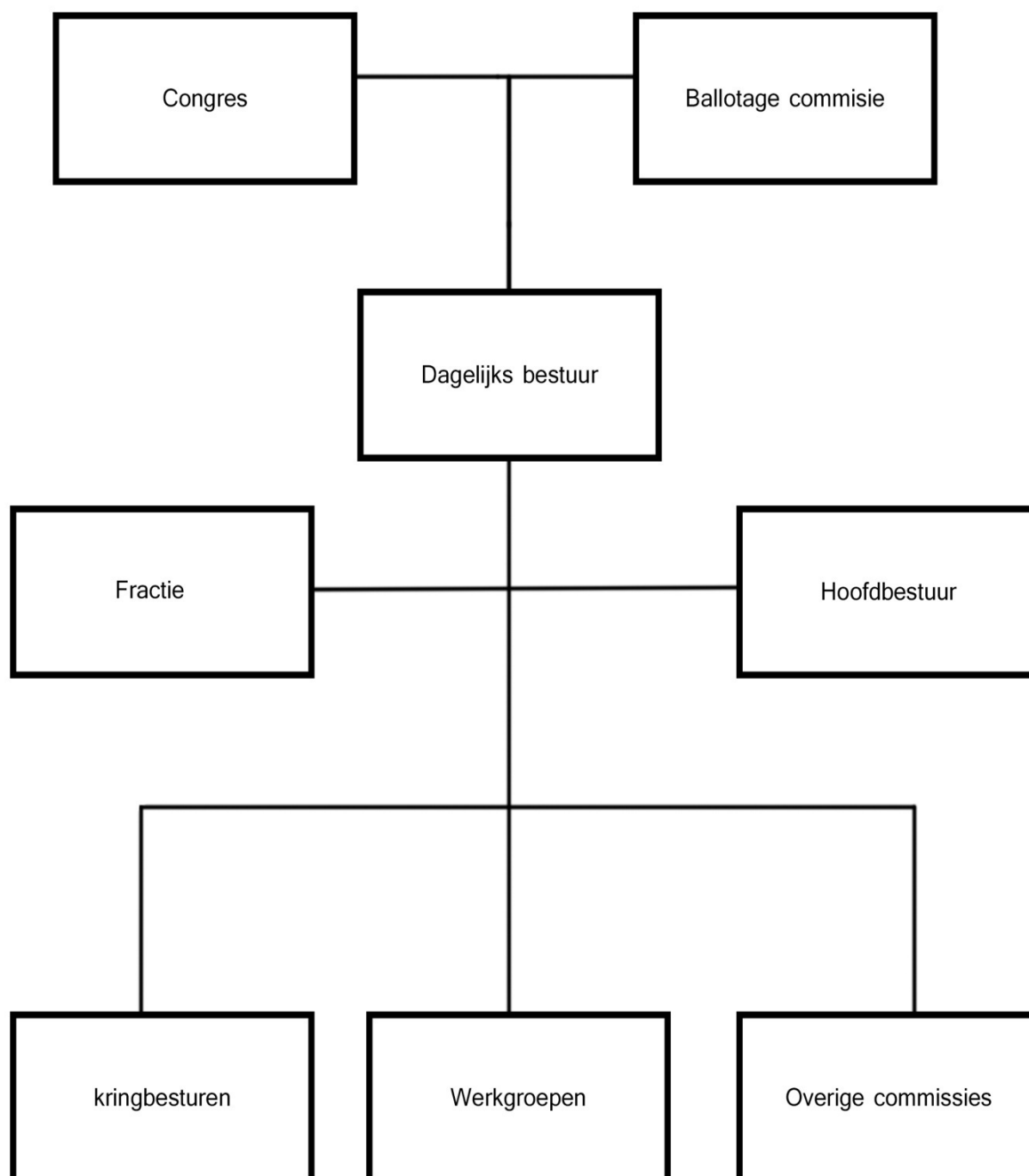
⁴⁰ Statuten van de CP opgesteld door Henry Brookman in 1980 pagina 5 artikelen 12 en 13, Rijksuniversiteit Groningen, Documentatiecentrum Politieke Partijen, collectie CP en CP 86 : <http://irs.ub.rug.nl/dbi/4c480f24d6a0f>

Tot slot was er Tweede Kamerfractie van CP. De fractie had een bijzondere rol binnen de organisatie van de CP. In eerste instantie was de fractie niet gescheiden van het dagelijks bestuur. De leden van de fractie konden tegelijkertijd lid zijn van het dagelijks bestuur, waardoor de fractie medeverantwoordelijk was voor het te voeren beleid. Hierdoor werd de rolverdeling tussen de fractie en het dagelijks bestuur onduidelijk. Het dagelijks bestuur dat in 1984 opnieuw gekozen werd, maakte hieraan een einde. Hierdoor werd ook de invloed van het dagelijks bestuur op de Tweede Kamerfractie van de partij een stuk groter. Voortaan werd de fractie gescheiden van het dagelijks bestuur. De fractie mocht nu alleen nog maar het dagelijks bestuur adviseren en was uitsluitend verantwoordelijk voor de politieke vertegenwoordiging van de CP-ideologie in de Tweede Kamer. Het beleid van de partij bleef echter bepaald worden door het dagelijks bestuur.⁴¹ Het nettoresultaat was dat de voorzitter en de secretaris van de partij door de organisatorische structuur van de partij uitgroeiden tot de machtigste personen binnen de CP.

In het volgende organogram dat ik van de partij heb gemaakt geeft een duidelijk beeld van de organisatorische structuur van de CP.

---

⁴¹ Beschrijving van de partij organisatie van de CP door Nico Konst en Henk de Wijer in vermoedelijk het partijblad Middenweg pagina 13 (Ongedateerd) maar het blad is gecreëerd voor 3 augustus 1984 Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr. 15

Het dagelijks bestuur van de partij had zich ontpopt tot de spin in het CP web. Haar macht en invloed binnen de partij waren in veel opzichten grenzeloos. Doordat de functies van voorzitter en secretaris de invloedrijkste functies binnen de partij waren en meestal bezet werden door dezelfde personen kon er een haast dictatoriale situatie in de partij ontstaan.

Hoofdstuk 3

Strijd! Interne ruzies binnen de CP beschreven

Kedichem is een gemoedelijk dorpje, gelegen aan de rivier de Linge in de provincie Gelderland. De gemoedelijke rust die er altijd in het dorpje heerste, werd ruw verstoord op 19 maart 1986. Een aantal bussen met congresgangers reed het dorp binnen, op weg naar hotel Cosmopolite. Tientallen mensen waren naar Kedichem gekomen om een verzoeningsbijeenkomst van de Centruumpartij en de Centrumdemocraten bij te wonen. De grote zaal in het hotel stroomde langzaam vol met de congresgangers die rustig een kopje koffie of thee dronken, voordat de bijeenkomst zou aanvangen. Hans Janmaat was één van de laatste genodigden die de zaal binnenkwam. Willem Bruyn opende de vergadering en gaf een lofzang op Henk de Wijer. Nog voordat de Bruyn zijn speech beëindigde, kwamen er haastig twee agenten de zaal binnengelopen. *‘Enkele honderden anti’s komen eraan; ze zijn dadelijk hier. Wij kunnen u niet beschermen. U kunt beter gaan!’* riepen ze.⁴² De uitgang van het hotel werd inmiddels geblokkeerd door de groep antifascisten. Janmaat, Vreeswijk, Schuurman en dertien anderen besloten naar boven te gaan en verschansten zich in een van de laatste hotelkamers.⁴³

Buiten het hotel had zich inmiddels een grote groep antifascisten verzameld. Binnen de groep was er onenigheid ontstaan over hoe ze de leden van de CP en CD zouden gaan aanpakken. Een groep pleitte voor het opstellen van een *picket line*. Een andere groep wilde het hotel binnenstormen om erop los te slaan. Maar al snel bleek dat sommige leden van de antifascisten reeds tot actie waren overgegaan: ze hadden een rookbom in het hotel gegooid. De vlam van de lont kwam in de vitrage van het hotel terecht en binnen enkele ogenblikken stond het hotel in brand. Een verstikkende en stinkende bruingele rook steeg op tussen de houten vloerdelen van de hotelkamer. De CD’ers en CP’ers zaten als ratten in de val. *‘We kunnen hier niet blijven, we moeten hier weg’*, zei Willem Vreeswijk, en hij begon met het aan elkaar knopen van een aantal lakens.⁴⁴ De lengte die ze wisten te bereiken was echter te kort om de benedenverdieping te halen. Janmaat knoopte de lakens aan de verwarming en liet zich het eerst naar beneden zakken om de andere beneden te kunnen opvangen. Na hem volgde Wil Schuurman, maar bij haar ging het helemaal mis. Twee meter boven het balkon liet ze zich vallen, ze stak haar been uit om de klap op te vangen maar kwam in het gesprongen glas van het raam terecht. Hevig bloedend viel ze op de grond. Ze

---

⁴² typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 106

⁴³ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 106

⁴⁴ NTR programma *Andere tijden*, Uitzending van 27 november 2009, getiteld: Weg met de Centrum Partij! Interview met Willem Vreeswijk

werd weggesleept om vervolgens met loeiende sirenes afgevoerd te worden. Haar overlevingskansen werden volgens Janmaat op 5 % geschat.⁴⁵ Als laatste sprong Willem Vreeswijk. Ook hij kwam ongelukkig terecht, liep een schedelbasisfractuur op en moest onmiddellijk in het ziekenhuis behandeld worden.⁴⁶

De gebeurtenissen in Kedichem betekenden het definitieve einde van de CP. Een maand na Kedichem werd de partij failliet verklaard. Het uiteenvallen van de partij was echter al in 1984 gebeurd. Hoe kon het zover komen? In 1982, toen de CP haar eerste Kamerzetel won, leek het de partij namelijk voor de wind te gaan. In dit hoofdstuk wordt onderzocht welke interne oorzaken (mede)verantwoordelijk zijn voor het uiteenvallen van de CP, waarbij in het bijzonder gekeken zal worden naar de onderlinge relaties van de CP-leden, en hoe deze relaties de verhoudingen binnen de partij beïnvloedden.

De verkiezingen van 1981 gaven de CP de kans een gooi te doen naar een Kamerzetel. Janmaat en Brookman waren maandenlang bezig geweest met het verzamelen van handtekeningen en het verkrijgen van voldoende financiën om mee te mogen dingen naar een Kamerzetel. Dit was niet zonder slag of stoot gegaan. In een aantal kiesdistricten waren de handtekeningenlijsten van de CP ongeldig verklaard. De partij werd er door een aantal mensen die hun handtekening hadden gezet, van beschuldigd deze handtekening onder valse voorwendselen verkregen te hebben. Een beschuldiging die door Janmaat met klem ontkend werd. Het gevolg was echter dat een aantal handtekeningzetter een kort geding tegen de CP hadden aangespannen.⁴⁷ Dat resulteerde er uiteindelijk in dat de partij door de rechter in het gelijk werd gesteld.⁴⁸ Naast deze juridische perikelen moesten er ook financiële zaken geregeld worden. Per kiesdistrict moest er een waarborgsom van 1000 gulden worden overhandigd. Omdat de CP in alle 18 kiesdistricten meedeed, moest zij dus in totaal 18.000 gulden betalen aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Als de partij geen zetel won, zou men dit geld kwijt zijn. Om dit bedrag te kunnen betalen, verhoogde Hans Janmaat de hypotheek op zijn huis.⁴⁹ Later blijkt dat dit onvoldoende was om de waarborgsom te betalen, waarna Janmaat op zoek moest naar andere fondsen. Hij vond zijn broer Dick bereid hem het geld te lenen, op voorwaarde dat Janmaat lijsttrekker zou blijven.

Janmaat was echter zeker niet het enige CP-lid dat een Kamerzetel ambieerde. Bruyn, Konst en Giesen waren ook zeer geïnteresseerd in een Kamerzetel en al snel ontstond hier ophef over. Janmaat was van mening dat hij het meeste recht had op het lijsttrekkerschap; hij had

---

⁴⁵ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 107

⁴⁶ ⁴⁶ NTR programma *Andere tijden*, Uitzending van 27 november 2009, getiteld: Weg met de Centrum Partij! Interview met Willem Vreeswijk

⁴⁷ beroepschrift aan de gedeputeerde van de provincie Zuid-Holland inzake het ongeldig verklaren van de kandidatenlijsten van de CP daterend op 22 april 1981 te Amsterdam. Instituut voor sociale geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr. 41

⁴⁸ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 32

⁴⁹ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 31

immers veel moeite voor de partij gedaan door de handtekeningenkwesie en door het lopen van een groot persoonlijk financieel risico. Brookman was echter van mening dat het misschien verstandiger was om een lijsttrekker van buiten de partij aan te trekken.⁵⁰

Brookman had voor de rol van lijsttrekker de Rotterdamse emeritus hoogleraar Wim Couwenberg in gedachten. Hij verzocht Janmaat dan ook contact op te nemen met Couwenberg om het voorstel te bespreken. Janmaat was zeer verbolgen over dit verzoek van Brookman. Zo schrijft hij het volgende in zijn autobiografie over dit incident:

*Het verzoek om Couwenberg aan te zoeken verbaast mij ten zeerste... Bovendien is het mijns inziens een verkeerde ontwikkeling om, als een partij in de Tweede Kamer komt, dan wel groter wordt, voor hoge posten mensen van buitenaf aan te trekken. Zij krijgen een belangrijke post dan min of meer in de schoot geworpen en kunnen daardoor te licht over de positie gaan denken. Zij hebben lang niet de inzet geleverd die het partijkader voor het verwerven voor zo'n positie moet verrichten. Dergelijke lui worden snel minder stabiel en komen licht tot politiek flirten met andere partijen en politici, in de hoop opnieuw op eenvoudige wijze een grotere prijs in de wacht te slepen. Tevens wordt mij duidelijk dat achter de schermen belangrijke krachten aan het werk zijn om de partij op zijn minst te instabiliseren.*⁵¹

Toch ging hij met tegenzin akkoord en bracht een bezoek aan Couwenberg. Couwenberg liet Janmaat op heldere wijze weten geen enkele interesse in een eventuele CP-Kamerzetel te hebben, tot grote opluchting van Janmaat. Brookman was echter niet het enige CP-lid dat een andere lijsttrekker voorstelde. Het Rotterdamse partijraadslid Gerrit Koster, die zichzelf als vriend van Janmaat beschouwde, stelde op een partijraad gehouden op 25 juni 1982 in Amsterdam voor, om een bevriende slager het lijsttrekkerschap te geven. Deze slager was bereid hier maar liefst 80.000 gulden voor neer te tellen.⁵² De actie van Koster wekte wederom woede bij Janmaat. Ook over dit incident gaat hij tekeer in zijn autobiografie:

*Van je vrienden moet je het hebben. Gerrit komt in de vergadering bij de behandeling van de kandidatenlijst met een opmerkelijk voorstel. Hij kent een Rotterdamse slager die zomaar 40.000 gulden wil neertellen voor het lijsttrekkerschap. Ik proef hier weer een voorstel in tot het uit evenwicht brengen van de partij, nu nota bene door te komen met iemand die de ballen verstand van de politiek heeft: een slager!*⁵³

---

⁵⁰ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 34

⁵¹ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 34

⁵² Partij bijeenkomst van de CP gehouden op 25 juni 1982 te Amsterdam reportage aan de BVD te vinden op Stichting Argus, www.stichtingargus.nl sectie extreemrechtse groeperingen de CP/CD en Jonge Geuzen map 1 deel 3

⁵³ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 35

In zijn autobiografie vergist Janmaat zich in het bedrag dat de slager bereidt was om te betalen. Volgens de reportage aan de BVD ging dit om 80.000 gulden wat het precieze bedrag ook was maakt niet uit. De kern van het verhaal blijft hetzelfde; hieruit blijkt dat de stabiliteit van de partij al vóór het verkrijgen van een Kamerzetel problematisch was en het lijsttrekkerschap van Janmaat niet bij voorbaat vaststond, zoals hij wel gehoopt had. Ondanks alle moeilijkheden vooraf, werd en bleef Janmaat lijsttrekker van de CP. Brookman nam de tweede plaats op de lijst in en de leden Konst, Giessen en Bruyn namen de derde, vierde en vijfde plek in.⁵⁴ Toen de partij bij de verkiezingen van 1981 geen zetel won, was de teleurstelling onder deze leden dan ook het grootst. Dat het kabinet Van Agt/Den Uyl al na een jaar uit elkaar viel, was dan ook een zegen voor de CP. De partij kreeg opnieuw de kans om mee te doen aan de verkiezingen en dit keer won de partij wel een zetel. Janmaat was uitzinnig van vreugde; eindelijk had hij zijn doel bereikt en mocht hij zich officieel volksvertegenwoordiger noemen. In zijn autobiografie schrijft hij:

*'De realiteit van het Kamerlidmaatschap begint langzaam tot mij door te dringen. Toch wel leuk dat ik bij de CP zo snel heb kunnen bereiken wat bij de KVP een steeds onhaalbare bergtop bleek.'*⁵⁵

Zijn euforie zou echter maar van korte duur zijn. Kort nadat de partij een Kamerzetel had gewonnen, verhevigden de interne problemen van de partij. Al snel brak er een verwoestende machtsstrijd tussen Janmaat en Nico Konst uit. Het partijkader splitste zich op in twee kampen, het kamp Janmaat en het kamp Konst. De groep rond Janmaat bestond grofweg uit Giesen, Zwolve en Evenhuis, waarbij gezegd moet worden dat Giesen zich als een ware opportunist gedroeg; wanneer het hem uitkwam koos hij ook voor het kamp Konst.

De groep rond Konst bestond grofweg uit Henk de Wijer en - in mindere mate - Henry Brookman. Brookman had zich weliswaar begin 1981 officieel teruggetrokken uit de partij, onder druk van zijn werkgever, de VU.⁵⁶ Maar achter de schermen was Brookman volop actief en was hij gewoon lid van het dagelijks bestuur van de partij en medeoprichter van de Jonge Geuzen, de jongerenpartij van de CP.

De eerste slag in de strijd tussen Konst en Janmaat vond vlak voor de verkiezingen plaats. In het kader van de zendtijd voor politieke partijen mocht de CP een TV- en audioband inspreken. De ingesproken band moest naar Hilversum gebracht worden om van ondertiteling voorzien te worden. Drie leden van het dagelijks bestuur, Konst, De Wijer en Sietske Evenhuis, waren bereid gevonden de band weg te brengen. Aangekomen in de studio van de NOS bleek dat de medewerkers van de publieke omroep elke medewerking weigerden. De CP-leden lieten het er niet bij zitten en al snel brak er een hevig conflict uit

---

⁵⁴ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 32

⁵⁵ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 4 pagina 48

⁵⁶ Brants en Hoogendoorn, *Van vreemde smetten vrij de opkomst van de centumpartij* 21

tussen beide partijen.⁵⁷ Volgens Janmaat was er zelfs sprake van slaande ruzie. Hoe het ook zij, de gevolgen voor de machtspositie van Janmaat in de partij zouden al snel duidelijk worden. Sietske Evenhuis was dusdanig van slag door dit incident dat zij haar ontslag aan Janmaat aanbood en haar lidmaatschap van de partij opzegde.⁵⁸ Janmaat was geschrokken van het ontslag van Evenhuis en probeerde haar over te halen aan te blijven. Als Evenhuis uit het dagelijks bestuur van de partij zou stappen, zou dit voor Janmaat een ongunstige verschuiving van de macht ten gunste van Nico Konst teweegbrengen, zo meende hij.⁵⁹ Evenhuis zegde toe haar beslissing in heroverweging te nemen. Tegelijkertijd verzocht Janmaat aan partijsecretaris Giesen om de problemen rond Evenhuis voor zich te houden. Giesen kwam zijn belofte echter niet na en lichtte de rest van het dagelijks bestuur in. Het gevolg hiervan was dat de positie van Evenhuis binnen het dagelijks bestuur niet langer houdbaar was, waardoor zij alsnog het veld moest ruimen.

De slechte relatie tussen Konst en Janmaat kan op verschillende manieren verklaard worden. Allereerst lagen zij elkaar niet op persoonlijk vlak. Ook zagen ze elkaar als concurrenten. Wanneer deze vijandigheid is begonnen, is moeilijk te zeggen. Maar het is goed mogelijk dat Konst enige jaloezie ten opzichte van Janmaat koesterde omdat hij immers Kamerlid was. Wat de relatie van Konst en Janmaat ook niet ten goede kwam, was Janmaats affaire met zijn secretaresse Monica Wanders.

Wanders werd in 1983 de secretaresse van Janmaat, nadat de partij een vacature in een aantal kranten had geplaatst. Tijdens haar sollicitatiegesprek viel ze direct bij Janmaat en Konst in de smaak. Kort na haar aanstelling als secretaresse begon ze een verhouding met Janmaat.⁶⁰ Deze verhouding duurde vrij kort. Wanders hield het voor gezien, kort nadat beiden terugkwamen van een gezamenlijke reis naar New York. Wanders zou vrij snel hierna een relatie met de getrouwde Nico Konst beginnen. Deze actie had de verhouding tussen beide mannen op scherp gezet, zo vertelt Janmaat uitgebreid in zijn autobiografie. Nadat hij erachter was gekomen dat Wanders een affaire met Konst onderhield, belde hij de vrouw van Konst op om haar in te lichten. De vrouw van Konst was echter al op de hoogte en deelde Janmaat mee dat Konst zelf wel terug naar huis zou keren wanneer 'zijn verliefdheid was uitgeraasd'.⁶¹ Naar mijn mening was dit een wraakactie van Janmaat op zowel Konst als Wanders. In zijn autobiografie ontkent hij echter dat hij de vrouw van Konst uit wraak had ingelicht. Volgens eigen zeggen zou hij naar de vrouw van Konst hebben gebeld om meer

---

⁵⁷ Verklaring van Nico Konst en Henk de Wijer voor de raad van state naar aanleiding van een aanklacht rond het niet goed verzorgen van de radio en TV uitzendingen van de CP door de NOS. Den Haag 29 augustus 1982, Instituut voor sociale geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr 29

⁵⁸ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 37

⁵⁹ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 2 pagina 37

⁶⁰ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 4 pagina 52-55

⁶¹ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 4 pagina 61-62

inlichtingen te verkrijgen over haar relatie met Konst. Een verklaring die naar mijn mening niet plausibel lijkt. De hele affaire rond Monica Wanders zorgde ervoor dat de onderlinge relatie tussen Janmaat en Konst nog verder onder druk kwam te staan. Het probleem met het hele verhaal rond de driehoeksverhouding Janmaat, Konst en Wanders is dat Janmaat de enige bron is die verslag van dit verhaal doet. Er bestaat helaas geen tweede bron die dit verhaal bevestigt of ontkent. Dit is naar mijn mening vreemd; de CP werd voortdurend in de gaten gehouden door de BVD. Van bijna alle hoofdbestuursvergaderingen, lokale vergaderingen en congresvergaderingen werden reportages gemaakt. Het is dan ook bijzonder dat deze affaire die toch voor de nodige ophef in de partij zorgde, in geen enkele BVD reportage word genoemd. Hierbij moet echter wel vermeld worden dat lang niet alle BVD reportages openbaar gemaakt zijn. Verder behoorde Konst en Janmaat beide tot het dagelijks bestuur van de CP. De BVD reportages van stichting Argus bevatten geen verslagen van de CP dagelijks bestuursvergaderingen. Het is mogelijk dat deze affaire dan ook 'binnenskamers' is gebleven.

Begin 1984 verhevigde de interne strijd binnen de partij zich, nadat Henry Brookman weer openlijk actief lid van de partij wilde worden nadat hij zijn baan aan de VU was kwijtgeraakt. Zo wilde hij zich verkiesbaar stellen en lijsttrekker worden voor de Europese verkiezingen van 1984. Tijdens de hoofdbestuursvergadering van 10 februari 1984 stelde Brookman zich officieel kandidaat. Onmiddellijk hierna ontstond er een discussie of Brookman nog wel lid van de partij was.⁶² Vooral Vierling, Janmaat en Giesen vonden dat Brookman geen hoge plaats op de lijst voor het Europees Parlement moest krijgen, omdat Giesen en Vierling zichzelf al kandidaat daarvoor hadden gesteld. Janmaat steunde deze beide voordrachten. Brookman, die goed bevriend was met Vreeswijk, Konst en De Wijer, werd door Janmaat, Vierling en Giesen als een geduchte concurrent gezien. Janmaat stelde tijdens de vergadering voor een privégesprek met Brookman te houden over zijn terugkomst in de partij. Tot grote onvrede van de andere partijgenoten in de zaal verklaarde Janmaat dat hij besloten had dat de carrière van Brookman in de CP rustig opgebouwd moest worden, en dat Brookman daarom moest beginnen op een lage plaats in de partij. Konst protesteerde hiertegen, waarop Janmaat een stemming over het voorstel voorstelde, die hij met vijf stemmen verloor. De toekomst van Brookman zou na het privégesprek bepaald worden.

De voorlopige lijst voor het Europees Parlement zou aangevoerd worden door Vierling, gevolgd door Giesen. De derde plek bleef vacant en Segers nam de vierde plek in.⁶³ Op 22 februari 1984 vond het vertrouwelijk gesprek tussen Janmaat en Brookman plaats. Hierin stelde Janmaat dat hij Brookman niet op de lijst voor de Europese verkiezingen zou plaatsen, omdat Brookman ultrarechtse contacten zou onderhouden. Daarnaast motiveerde Janmaat

---

⁶² BVD verslag van de hoofdbestuursvergadering van de CP gehouden op 10 februari 1984 te vinden op Stichting Argus, www.stichtingargus.nl sectie extreemrechtse groeperingen de CP/CD en jonge Geuzen map 2 deel 6

⁶³ BVD verslag van de hoofdbestuursvergadering van de CP gehouden op 10 februari 1984 Stichting Argus, www.stichtingargus.nl te vinden onder sectie extreemrechtse groeperingen de CP/CD en jonge Geuzen map2 deel 6 vervolgbld 1

dit besluit door te verwijzen naar het arrest Borgerhof Mulder. (In 1981 had de CP de CPN aangeklaagd nadat de CPN de partij van racisme en fascisme had beschuldigd. Brookman noemde deze beschuldigingen vals, maar de rechter, Mr. Borgerhof Mulder, stelde de CPN in het gelijk door te stellen dat de CP wel degelijk racistische tendensen had. Ook stelde hij dat Brookman nooit afstand van racistische en fascistische ideologieën genomen had.⁶⁴

Brookman wees Janmaat erop dat het handelen van het dagelijks bestuur onjuist was. Uit de stukken van de ballotagecommissie was immers gebleken dat het dagelijks bestuur reeds in 1983 had besloten Brookman het lidmaatschap te onthouden, zonder hem daarvan op de hoogte te stellen. Het pijnlijke incident omtrent zijn lidmaatschap en kandidaatstelling voor de Europese verkiezing had voorkomen kunnen worden, als de partij hem wel van dit besluit op de hoogte had gesteld. Bovendien claimde Brookman dat hij wel degelijk afstand had genomen van racistische en fascistische ideologieën, en vond hij het niet eerlijk dat de partij al die tijd zijn diensten en financiële middelen aanvaardde, terwijl zijn positie bij de Vrije Universiteit daardoor in het geding was. Brookman nam Janmaat het meest kwalijk dat hij hem geen alternatieve middelen van bestaan middels de partij aanbod.⁶⁵ Uiteindelijk verklaarde Janmaat dat hij bereid was de terugkeer van Brookman te bevorderen na het zomerreces, op voorwaarde dat Brookman zijn lidmaatschap voorlopig zou intrekken.⁶⁶

In feite betekende dit dat Janmaat Brookman afserveerde. Janmaats behandeling van Brookman kwam zijn relatie met Konst wederom niet ten goede. Met het verdwijnen van Brookman had Janmaat een concurrent uit de weg weten te werken. Voor Konst betekende het wegvallen van Brookman als concurrent van Janmaat een indirecte aanval op zijn eigen machtspositie binnen de CP. In het voorjaar van 1984 kwam hier verandering in door twee factoren: de verkiezingen van een nieuw dagelijks bestuur en de affaire Segers.

Binnen de CP was Janmaat niet alleen fractievoorzitter, maar ook de partijvoorzitter. Het hoofdbestuur van de CP was echter van mening dat de fractie van het partijbestuur gescheiden moest worden. Het hoofdbestuur vond dan ook dat Janmaat zich niet beschikbaar kon stellen voor het partijvoorzitterschap. Dit hield Janmaat echter niet tegen en hij stelde zich, tot grote irritatie van het hoofdbestuur en de partijraad, wederom kandidaat voor twee functies binnen het dagelijks bestuur: die van voorzitter en die van partijsecretaris .

Naast Janmaat hadden zich nog tien andere personen kandidaat gesteld, waaronder Nico Konst, Mart Giesen, Henk de Wijer, Cor Zwolve, Ben Rinia, Danny Segers, Pim Lier en Harry

---

⁶⁴ Verslag van het vertrouwelijke gesprek tussen Hans Janmaat en Henry Brookman het gesprek werd gehouden op 22 februari 1984 Instituut voor sociale geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr. 29

⁶⁵ Verslag van het vertrouwelijke gesprek tussen Hans Janmaat en Henry Brookman het gesprek werd gehouden op 22 februari 1984 IISG, archief Hans Janmaat inv.nr.29

⁶⁶ Verslag van het vertrouwelijke gesprek tussen Hans Janmaat en Henry Brookman het gesprek werd gehouden op 22 februari 1984 IISG, archief Hans Janmaat inv.nr.29

van der Heijden.⁶⁷ Om een nieuw dagelijks bestuur te kiezen werd er in het Brabantse plaatsje Boekel een ledenvergadering georganiseerd. Henk de Wijer (vicevoorzitter), Mart Giesen, Nico Konst (voorzitter), Harry van der Heijden (tweede penningmeester), Pim Lier (eerste penningmeester) en Danny Segers (secretaris) werden gekozen om zitting te nemen in het dagelijks bestuur. Hans Janmaat was woedend dat hij op deze wijze buitenspel was gezet en hij beschuldigde Nico Konst en Henk de Wijer van verkiezingsfraude.⁶⁸

Tot overmaat van ramp was een groep antifascisten achter de vergaderlocatie van de CP gekomen en massaal naar Boekel vertrokken. Al snel braken er onlusten uit. Het werd de partij onmogelijk gemaakt om verder te vergaderen, doordat antifascisten een traangasbom in het hotel hadden gegooid. De leden van de partij moesten hals over kop het hotel verlaten. Buiten werden zij bekogeld door de antifascisten, waardoor een aantal partijleden niet meekon met de klaarstaande bussen die waren gehuurd. De partijleden die wel een plaatsje in de bussen hadden weten te bemachtigen, werden beschoten met rollagerkogels, (kogels van een kogellager) stenen en andere voorwerpen. Voor de landelijke pers waren de gebeurtenissen in Boekel een zeer gewild nieuwsitem.

Het duurde dan ook niet lang voordat Janmaat gebeld werd door onder meer de *Nieuwe Revu* en het *Algemeen Dagblad* met de vraag commentaar op de gebeurtenissen in Boekel te geven. De journalist wilde graag van Janmaat weten of de partij na de gebeurtenissen in Boekel van plan was een ordedienst te gaan formeren. Met het beantwoorden van deze vraag werd Janmaat direct in de gelegenheid gesteld het nieuwe dagelijks bestuur van Konst te ondermijnen. Een gelegenheid die hij dan ook niet voorbij liet gaan. Janmaats politiek correcte antwoord op deze vraag was dat de openbare orde en de veiligheid overheidstaken zijn en dat de overheid deze moet handhaven. Van een ordedienst kon dan ook geen sprake zijn. Hij deelde aan de journalist mede dat Konst wel graag een ordedienst voor de partij wilde oprichten.⁶⁹

Janmaat bekent in zijn autobiografie echter dat de partij al een tijdje bezig was met het formeren van een ordedienst en dat dat naar zijn mening een goed idee was. Dit wordt nog eens bevestigd door een rapport van de BVD. Hierin vertelt een informant van de BVD dat Janmaat tijdens een openbare vergadering, gehouden op 16 mei 1982, al bleef hameren op het formeren van een ordedienst.⁷⁰

Konst was woedend. In een verslag van het dagelijks bestuur aan het hoofdbestuur van de CP stelde Konst dat Janmaat het idee van een ordedienst in zijn schoenen wilde schuiven en

---

⁶⁷ Verslag van het dagelijks bestuur van de Centrum Partij (ongedateerd) Instituut voor sociale geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. 15

⁶⁸ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 5 pagina 77

⁶⁹ typoscript van de autobiografie van Janmaat hoofdstuk (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 5 pagina 77

⁷⁰ stukken van de BVD betreffende de Centrum Partij, verslag van de openbare vergadering gehouden op 16 mei 1982 te vinden op Stichting Argus, www.stichtingargus.nl sectie extreemrechtse groeperingen de CP/CD en jonge Geuzen map 1 deel 3 pagina 1-2

dat hij pertinent tegen een ordedienst was.⁷¹ Door het idee van een ordedienst in de schoenen van Konst te schuiven, zou Konst overkomen als extremistisch, terwijl Janmaat zich als gematigd profileerde. Een ordedienst van de CP zou door het publiek immers al snel geassocieerd worden met de SA en andere nazi-knokploegen uit de Tweede Wereldoorlog. Ondanks de protesten van Konst publiceerde het Algemeen Dagblad een artikel waarin Konst als de bedenker van de ordedienst werd opgevoerd.⁷²

Na dit incident bevonden Konst en Janmaat zich in een openlijke staat van oorlog. Konst en Janmaat beschuldigden elkaar constant van rechts-extremisme. In de pers en door onderzoeker en journalist Rinke van den Brink wordt beweerd dat Konst een rechtsradicalere koers wilde gaan varen dan Janmaat, en dat dit mede tot de breuk in de partij heeft geleid.⁷³ Op deze conclusie valt echter het een en ander af te dingen.

Zo werd tijdens de hoofdbestuursvergadering, gehouden op 5 oktober 1984, duidelijk dat er ideologisch en beleidsmatig nauwelijks verschillen bestonden tussen Konst en Janmaat.⁷⁴ De ruzies tussen Janmaat en Konst waren onderdeel van een ordinaire machtsstrijd. De beschuldigingen over en weer van rechts-extremisme waren niet meer dan een middel om elkaar zwart maken voor de media, andere politieke partijen, en de rest van de partij.

Het incident rond de ordedienst was zeker niet de enige actie van Janmaat om Konst te ondermijnen. Zo stuurde Janmaat op 19 juli 1984 een persbericht naar het ANP waarin hij stelde dat Konst tijdens zijn studententijd een abnormale belangstelling had voor Nazi-Duitsland.⁷⁵ Konst op zijn buurt beschuldigde Janmaat ervan extreemrechtse contacten met onder andere de weduwe van Rost van Tonningen te hebben onderhouden. Konst claimde dat Janmaat na augustus 1982 een bezoek aan de zwarte weduwe had gebracht. Verder stelde hij dat Janmaat op 5 maart 1983 in Antwerpen een zaal vol oud SS'ers en flaminganten had toegesproken; op deze bijeenkomst zou ook de zwarte weduwe aanwezig zijn geweest. Hij onderstreepte zijn beschuldiging door te wijzen op een foto waarop Janmaat met de gowwleider van de Vikingjeugd staat.⁷⁶

Op zijn buurt beschuldigde Janmaat Konst van precies dezelfde activiteiten. In het Vrij Nederland artikel *Je zou ons als erflaters kunnen beschouwen* van 28 juli 1984 beschuldigde Janmaat zowel Nico Konst als Danny Segers van extreemrechtse contacten en regelmatig

---

⁷¹ Verslag van het dagelijks bestuur van de Centrum Partij (ongedateerd) Instituut voor sociale geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. 15

⁷² AD verslaggevers in Rotterdam, 'Orde dienst voor de CP in de maak,' *Algemeen dagblad* 4 juni 1984

⁷³ Rinke van den Brink, *De internationale van de haat: Extreem rechts in West-Europa* (Amsterdam 1994) 181-182 en auteur onbekend 'Janmaat voor hoelang nog?' *Nieuwe revu* nr 39 22 september 1984

⁷⁴ Verslag van de hoofdbestuursvergadering van de Centrum Partij gehouden op 5 oktober 1984 rapportage aan de BVD, te vinden op Stichting Argus, www.stichtingargus.nl sectie extreemrechtse groeperingen de CP/CD en jonge Geuzen map 4 deel 1

⁷⁵ Verslag van het dagelijks bestuur van de CP van 20 augustus 1984 pagina 9 Instituut voor sociale geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. 15

⁷⁶ Verslag van het dagelijks bestuur van de CP aanvulling van het verslag aan de hoofdbestuurleden van de Centrum Partij (Ongedateerd) Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. 15

bezoek aan de zwarte weduwe.⁷⁷ Als reactie hierop stuurde partijsecretaris Danny Segers een telegram naar de schrijver van het artikel, Max van Weezel, waarin hij om rectificatie van het gewraakte artikel vroeg.⁷⁸

Als we naar de ideologie van beide heren kijken, zoals ze die uitgebreid etaleerden tijdens de talloze dagelijks bestuursvergaderingen, valt op dat er geen enkel verschil is. In het maandelijks nieuwsblad van de partij, *Centrum Nieuws*, schreef Konst dat er wel discussie was over de inhoud van de centrumideologie, maar dat deze discussie niet ging over radicaliteit en dat dit ook niet de oorzaak was van de strijd binnen de partijtop.⁷⁹ In hetzelfde *Centrum Nieuws* gaf Konst zijn visie op de centrumideologie. Zo schreef hij dat de centrumideologie 'zuildoorbrekend' moest zijn. Vervolgens zette hij deze ideologie om in een aantal speerpunten van de nieuwe koers die de CP moest gaan volgen. Zo schreef hij dat criminaliteit in al zijn facetten bestreden moest worden en dat daarvoor de politiemacht optimaal versterkt moest worden. Verder stelde hij dat drugsverslaafden verplicht moesten afkicken en dat criminele buitenlanders hun straf in het land van herkomst moesten uitzitten, waarna ze een uitreisverbod naar Nederland en misschien wel Europa moesten krijgen. Buitenlandse werknemers moesten gestimuleerd worden te remigreren, en als zij dit niet wilden dan moesten zij over het gehele land verspreid worden.⁸⁰

Deze ideeën verschilden nauwelijks van de ideologie die de partij in het begin van haar bestaan uitdroeg. Er is dan ook geen sprake van rechtsradicaliteit aan de kant van Konst alleen. Janmaat en Konst hingen dezelfde ideologie aan en bezochten dezelfde 'foute' vrienden. Het constante gebekvecht tussen beiden had direct invloed op de stabiliteit van de partij. Het had een sfeer en cultuur gecreëerd waarin roddel en achterklap de boventoon voerden, waardoor het onderlinge wantrouwen tussen de partijleden sterk groeide. Roddel en achterklap werden als wapens ingezet om tegenstanders onderuit te halen. Partijleden moesten dan ook uiterst diplomatiek handelen om te voorkomen slachtoffer van deze praktijken te worden. Janmaat was echter niet met enige diplomatieke gave behept; dit gaf uiteindelijk problemen met Danny Segers, de partijsecretaris.

De affaire Segers was begonnen in het voorjaar van 1984. Marie-Louise Segers, de vrouw van de partijsecretaris, sprak wel vaker radioboodschappen in de voor de partij, samen met Willem Bruyn. Op een ochtend in april was mevrouw Segers al vroeg op het partijsecretariaat aanwezig om de teksten voor de geluidsbanden te bestuderen. In de middag vertrok ze samen met Willem Bruyn, Alfred Vierling en Nico Konst naar Hilversum. De opnames daar verliepen zonder problemen. Het gezelschap keerde terug naar Den Haag,

---

⁷⁷ Max van Weezel, 'Je zou ons als erflaters kunnen beschouwen' *Vrij Nederland* 28 juli 1983

⁷⁸ Telegram Danny Segers verstuurd op zaterdag 28 juli 1984 aan de redactie van *Vrij Nederland* met een verzoek tot rectificatie van het artikel *Je zou ons als erflaters kunnen beschouwen*, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv 29

⁷⁹ N Konst, 'Centrum nieuws maandblad voor de Centrum Democraten', 4 April 1984 Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr. inv 15

⁸⁰ N Konst, 'Centrum nieuws maandblad voor de Centrum Democraten', 4 April 1984 IISG, archief Hans Janmaat inv.nr 15

waar Janmaat zich bij hen voegde. Het werd een gezellige middag en het gezelschap besloot ergens wat te gaan eten. In het restaurant aangekomen kon mevrouw Segers niet van de Tia Maria's afblijven.

Al snel werd het erg laat, en Janmaat bood haar aan bij hem te logeren. Aangekomen in de van Merlenstraat kwam er van slapen niet veel terecht; Janmaat en mevrouw Segers deelden het bed met elkaar.⁸¹ De nasleep van dit incident zou nogal pijnlijk worden voor Janmaat. Desalniettemin vertelt hij met een zekere trots over deze gebeurtenis in zijn autobiografie; hij heeft zijn autobiografie zelfs naar dit incident vernoemd; namelijk *De vrouw van de secretaris*. Angela Dijkmans, de nieuwe secretaresse van Janmaat, was al vroeg in de ochtend op het kantoor aanwezig. Mevrouw Segers verklaarde onomwonden tegen Dijkmans dat ze met Janmaat naar bed was gegaan '*om haar man onder druk te zetten*.'⁸² Al snel was vrijwel de gehele partijtop van deze affaire op de hoogte, inclusief Danny Segers zelf. Deze was woedend op Janmaat en wilde wraak. De onderlinge verhoudingen binnen de partijtop waren dusdanig verstoord dat er twee dagen na het incident een dagelijks bestuursvergadering werd belegd, waarbij Janmaat tekst en uitleg moest komen geven. Ook mevrouw Segers was op deze vergadering aanwezig. Emotioneel verklaarde zij dat ze door de vele Tia Maria's niet meer wist wat ze deed, en dat Janmaat daar misbruik van had gemaakt. Janmaat had haar verkracht, beweerde ze. Ook Danny Segers kreeg de gelegenheid om Janmaat op zijn gedrag aan te spreken.

Segers was van mening dat Janmaat een hypocriet en een leugenaar was. Janmaat had hem er in het verleden op gewezen dat Konst en De Wijer beiden geïnteresseerd waren in mevrouw Segers.⁸³ De gemoederen in de vergaderzaal in het Binnenhof liepen hoog op. Konst zag zijn kans schoon. Samen met Segers deed hij een poging om Janmaat te laten royeren. Deze poging strandden echter omdat Mart Giesen en Cor Zwolve zich achter Janmaat hadden geschaard.⁸⁴ Directe gevolgen voor Janmaat bleven dus uit. Indirect had Konst er echter een sterke en op wraak beluste bondgenoot bij gekregen. Ook hier moet ik vermelden dat de autobiografie van Janmaat net als bij de affaire Wanders, de enige bron is die verslag doet over dit incident. Toch vind ik het relaas van Janmaat hier geloofwaardig, omdat Janmaat door dit incident in een vrij negatief daglicht word geplaatst. Ook de houding van Segers ten opzichte van Janmaat na dit incident was van neutraal overgegaan naar vijandig.

Segers en Konst zouden gezamenlijk de positie van Janmaat binnen de partij steeds verder marginaliseren. Zeker nadat was gebleken dat Janmaat het nieuwe dagelijks bestuur op

---

⁸¹ typoscript van de autobiografie van Hans Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 5 pagina 73

⁸² typoscript van de autobiografie van Hans Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 5 pagina 74

⁸³ typoscript van de autobiografie van Hans Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 5 pagina 74

⁸⁴ typoscript van de autobiografie van Hans Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 5 pagina 75

allerlei manieren probeerde te ondermijnen. Om deze pogingen te pareren werd er tijdens een dagelijks bestuursvergadering, gehouden in Linden op 14 juni 1984, besloten dat er geen afdelings- en kringbestuursvergaderingen meer mochten worden gehouden zonder toestemming van het dagelijks bestuur.⁸⁵ Deze beslissing was genomen nadat Janmaat en zijn medestanders op 4, 8 en 20 juni 1984 bestuurvergaderingen hadden georganiseerd zonder dit te melden aan het nieuwe dagelijks bestuur. Volgens Cor Zwolve waren dit helemaal geen bestuursvergaderingen, maar bijeenkomsten om de onderlinge contacten tussen de partijkringen van Dordrecht, Den Haag en Leiden te verstevigen. Hij vond dan ook dat het nieuwe dagelijks bestuur sterk overdreef met zijn reactie op de vergadering van 20 juni.⁸⁶

In werkelijkheid echter waren Janmaat en zijn vertrouwelingen wel degelijk bijeengekomen om het nieuwe dagelijks bestuur te ondermijnen. Zo schrijft Janmaat zelf in zijn autobiografie dat er flink werd afgegeven op het nieuwe bestuur onder voorzitterschap van Nico Konst. Deze vergaderingen vergrootten de onderlinge spanningen binnen de partij. Ook was Janmaat van mening dat Konst in te veel besturen en commissies van de partij zat.⁸⁷ Konst en Segers kwamen tot de conclusie dat ze hun eigen positie binnen de partij alleen veilig konden stellen door Janmaat nog verder te marginaliseren. Tijdens het topkader-weekend dat de partij van 22 tot en met 24 juni organiseerde, werd besloten het partijsecretariaat te verhuizen vanuit Janmaats privéwoning naar Hotel Astor aan de Zoutmanstraat, dat gerund werd door de vader van Konst.⁸⁸ Janmaat protesteerde hiertegen, maar zijn protesten werden genegeerd. Ook werd besloten dat een scheuring in de partij alleen voorkomen kon worden als de partij eensgezind naar buiten trad. Niet lang na dit topkader-weekend werd al snel duidelijk dat Janmaat en zijn medestanders zich aan geen van de eerder gemaakte afspraken wensten te houden.

Op 18 juli 1984 werd er door Janmaat en zijn medestanders wederom een vergadering belegd zonder het dagelijks bestuur daarvan op de hoogte te stellen. Na deze vergadering brachten Giesen en Janmaat een voor het dagelijks bestuur en de partij zeer schadelijk persbericht naar buiten. In het persbericht gaven zij kritiek op het functioneren van Konst en Segers. zo schreven zij het volgende:

“De kringbesturen van Dordrecht, Den Haag, Haarlem, Leiden en Rotterdam hebben in een gemeenschappelijke vergadering van 18 juli te Leiden een tiental resoluties aangenomen, waarin sterke afkeuring is neergelegd t.a.v het beleid van voorzitter Konst en vicevoorzitter

---

⁸⁵ Verslag van het dagelijks bestuur van de Centrum Partij (ongedateerd) Instituut voor sociale geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. 15

⁸⁶ Verslag van het dagelijks bestuur van de Centrum Partij (ongedateerd) IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 15 2

⁸⁷ Verslag van de hoofdbestuursvergadering van de CP gehouden op 5 oktober 1984 aan de BVD te vinden op Stichting Argus, www.stichtingargus.nl sectie extreemrechtse groeperingen de CP/CD en Jonge Geuzen map 4 deel 1

⁸⁸ Verslag van het topkader-weekend van de CP gehouden van 22 t/m 24 juni in Mook. Het verslag is gemaakt voor de BVD. te vinden op Stichting Argus, www.stichtingargus.nl sectie extreemrechtse groeperingen de CP/CD en jonge Geuzen map 3 deel 2

De Wijer. De kringbesturen wijzen de harde opstelling en uitspraken af. Zij vinden dat dit de positie en invloed van de partij negatief beïnvloedt. Het ondoordachte handelen van zowel de voorzitter als de vicevoorzitter is schadelijk voor de beeldvorming en de groei van de partij. Het vertrouwen in de Centrum Partij heeft door hun optreden duidelijk schade opgelopen.

Eveneens is sterk de afkeuring uitgesproken over de uitspraken in de pers van de voorzitter van het wetenschappelijk bureau van de Centrum Partij, Dr. W. J Bruyn. Van hem wordt strikte terughoudendheid gevraagd in contacten met de pers. De besturen dringen aan op wijziging van de naam "Jonge Geuzen" voor de jongerenorganisatie en meer politieke kadervorming voor de jongeren."⁸⁹

Opmerkelijk is de kritiek aan het adres van Bruyn. Janmaat was reeds lange tijd op de hoogte van de Bruyns radicaal racistische gedachtewereld. Max van Weezel had hem hiermee al in 1983 geconfronteerd in een interview voor het radioprogramma *De blanke top der duinen*.⁹⁰ Verder verklaart Janmaat in zijn eigen autobiografie dat hij zeer te spreken was over het feit dat Bruyn voorzitter werd van het wetenschappelijk bureau van de CP; hij noemde Bruyn zelfs een uitstekende keuze.⁹¹ De aanval op Bruyn komt dan ook zeer ongeloofwaardig over. Janmaats beschuldigingen van rechts-radicalisme aan het adres van Konst en De Wijer in het persbericht zijn op zijn op z'n zachts gezegd onzin en moeten eveneens gezien worden als onderdeel van Janmaats strategie om zijn concurrenten onderuit te halen.

Voor bijna alle leden van het dagelijks bestuur was de maat nu echt vol. Op vrijdag 20 juli 1984 kwam het dagelijks bestuur van de CP in een spoedzitting bijeen. Tijdens deze vergadering werd Giesen uit het dagelijks bestuur geschorst en voorgedragen voor roeyement uit de partij. Hij zou wel de gelegenheid krijgen om zich op de volgende dagelijks bestuursvergadering te verdedigen en om beroep tegen de beslissing aan te tekenen.⁹² Giesen en Janmaat waren woedend over deze beslissing en lieten het er niet bij zitten. Diezelfde dag nog gaven zij een persbericht uit waarin stond dat Giesen was geschorst omdat hij kritiek had op de partijtop, dat Konst in zijn studententijd abnormale belangstelling voor Nazi-Duitsland had gehad en dat Janmaat vond dat het optreden van

---

⁸⁹ Verslag van het dagelijks bestuur van de Centrum Partij aan het hoofdbestuur van de Centrum Partij. (ongedateerd)) IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 15 7

⁹⁰ Max van Weezel Ronald van den Boogaard en Henk hoorn, 'De blanke top der duinen,' interview met Hans Janmaat. 23 november 1983 te vinden op: <http://weblogs.vpro.nl/radioarchief/2008/08/25/de-blanke-top-der-duinen-interview-met-hans-janmaat/> voor het eerst bezocht op 25 juli 2012, geplaatst op 25 augustus 2008 door Nienke Feis

⁹¹ typoscript van de autobiografie van Hans Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 6 pagina 81

⁹² Verslag van het dagelijks bestuur van de Centrum Partij aan het hoofdbestuur van de Centrum Partij. (ongedateerd)) IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 15 4 en 5

Konst en De Wijer de partij ernstige schade had toegebracht.⁹³ Giesen verergerde de situatie door een interview dat hij op 4 augustus 1984 aan Vrij Nederland gaf. Hierin zei hij:

*'Er loopt een diepe breuk door de partij ... Er zijn zich twee werelden aan het scheiden en ik ben hier niet eens ongelukkig mee'*⁹⁴

Verder liet Giesen in een brief aan het dagelijks bestuur weten dat zijn schorsing niet statutair was en bovendien procedureel incorrect. Giesen wees erop dat het dagelijks bestuur hem ook niet kon schorsen als kringleider van de kring Leiden; hij was immers door hen gekozen en alleen zij zouden hem kunnen schorsen. Giesen concludeerde dat hij derhalve nog gewoon lid was van het dagelijks bestuur en leider van de Leidse kring.⁹⁵ Op Konst en zijn medestanders binnen het dagelijks bestuur maakten de argumenten van Giesen geen indruk. Zij waren de ondermijnende acties van Giesen meer dan zat. Tijdens een zeer grimmige hoofdbestursvergadering die op 31 augustus 1984 onder de verantwoording van de fractie gehouden werd, werd Giesen definitief uit de partij gezet.⁹⁶

Met deze actie had Janmaat ook definitief zijn greep op de partij verloren. Na het roeyement van Giesen zegden veel leden hun lidmaatschap op. Zo trokken de voorzitter en de vicevoorzitter van de kring Zaandam zich uit de partij terug omdat zij 'de vele onderlinge verdachtmakingen en beschuldigingen' beu waren.⁹⁷ Konst 'schoonmaak' van Janmaats kliek was echter nog maar net begonnen.

Op 12 oktober 1984 werd, na weer een beladen vergadering, Janmaats vertrouweling Ben Rinia uit de partij gezet omdat hij volgens Konst net als Giesen op een coup van het dagelijks bestuur zou hebben aangestuurd.⁹⁸ Janmaat realiseerde zich langzaam maar zeker dat zijn rol binnen de CP was uitgespeeld. Op 19 oktober 1984 besloot hij met zijn vertrouwelingen wederom een vergadering te beleggen. Dit keer zouden ze het oprichten van een nieuwe partij bespreken. Het idee van het oprichten van een nieuwe partij speelde al een tijdje door het hoofd van Janmaat. In de weken voor de vergadering van 12 oktober had Janmaat samen met Ben Rinia al statuten en een naam voor de nieuwe partij bedacht. Vierling en Giesen vonden deze nieuwe statuten ondemocratisch. Uiteindelijk liep de vergadering op

---

⁹³ Verslag van het dagelijks bestuur van de Centrum Partij aan het hoofdbestuur van de Centrum Partij. (ongedateerd)) IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 15 5

⁹⁴ Max van Weezel Vrij Nederland 4 augustus 1984 interview met Mart Giesen quote opgesteld in een verslag van het dagelijks bestuur aan het hoofdbestuur van de Centrum Partij (ongedateerd) IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 15 pagina 4 en 5

⁹⁵ Brief van Mart Giesen aan het dagelijksbestuur van de Centrum Partij gedateerd op 19 augustus 1984 Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. 15

⁹⁶ Verslag van de hoofdbestursvergadering van de Centrum Partij gehouden op 31 augustus 1984 Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. 15

⁹⁷ Opzegbrief van de familie Stremmelaar en H van Dijk voorzitter vicevoorzitter van de kring Zaanstad geadresseerd aan Hans Janmaat, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. 15

⁹⁸ Dagboekantekeningen van Janmaat van 17 september 1984 t/m 15 februari 1985 1984 Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv.nr. 34

niets uit, en vertrok Janmaat onverrichter zake weer naar huis.⁹⁹ Toen Konst lucht kreeg van de inhoud van de vergadering van 12 oktober had hij eindelijk een goed excuus om Janmaat te royeren. Tijdens een hoofdbestuursvergadering, gehouden op 26 oktober 1984, was de scheuring in de partij een feit. Op deze zeer grimmige vergadering verdeed Konst nauwelijks tijd met andere agendapunten om snel bij de kwestie Janmaat te komen. Volgens Konst moest Janmaat uit de CP gegooid worden om een zevental redenen: Zo zou Janmaat spookvergaderingen hebben georganiseerd. Konst doelde hiermee op de 'illegale' vergaderingen die Janmaat en zijn medestanders hadden belegd om volgens Konst het dagelijks bestuur van de partij uit de weg te ruimen. Ook zouden Janmaat en zijn medestanders op eigen houtje persberichten hebben uitgegeven waarin zij grievende kritiek op de leden van het dagelijks bestuur zouden hebben gegeven. Als voorbeeld noemde Konst de beschuldigingen van rechts-extremisme. Ook beschuldigde Konst Janmaat ervan discriminatoir op te treden in de media. Verder stelde Konst dat Janmaat's stemgedrag in de tweede kamer niet overeenkwam met het beleid van de partij. Hiernaast meende Konst dat Janmaat tegen het advies van het dagelijks bestuur was ingegaan bij de algemene beschouwingen in de tweede kamer. Ook zou Janmaat het dagelijks bestuur hebben geweigerd inzage te geven in de kasboeken van de partij. Verder meende hij dat Janmaat de kas van Stichting ter Ondersteuning Tweede Kamer Fractie (Stofkast) had leeggeplunderd rond 20 september 1984. En als laatste nam Konst Janmaat het erg kwalijk dat hij zeer negatieve uitspraken had gedaan over de partijtop in *Vrij Nederland*, *Het Vrije Volk* en *Nieuwe Revu*.¹⁰⁰

De punten drie, vier en zes kunnen worden afgedaan als verzinsels van Konst om Janmaat extra te beschadigen. Zo beschuldigde Konst Janmaat ervan dat hij tegen het strafbaar stellen van kinderporno had gestemd, een beschuldiging die niet op enig feit gestoeld was.¹⁰¹ Die beschuldiging veroorzaakte nogal wat beroering onder de achterban van de CP. Verder stelde Konst dat Janmaat had gefraudeerd met de gelden van stichting Stofkast. Volgens Konst had Janmaat 24.000 gulden van de stichting verduisterd; hiervan had hij inmiddels aangifte gedaan bij het Openbaar Ministerie. Een niet nader genoemd CP-lid (vermoedelijk Alfred Vierling) stelde dat het dagelijks bestuur niets te maken had met de gelden van Stofkast en dat de reactie van Konst dan ook buitenproportioneel was. Konst was echter niet gevoelig voor dit argument en ging vervolgens in op Janmaats optreden in de media. Volgens Konst had Janmaat door zijn optreden de partij ernstige schade toegebracht. Vervolgens ging hij over tot een verklaring waarin hij het royement van Janmaat uitsprak.

---

⁹⁹ Dagboekantekeningen van Janmaat van 17 september 1984 t/m 15 februari 1985 1984) IISG, archief Hans Janmaat inv.nr.34

¹⁰⁰ Verslag van de hoofdbestuursvergadering van de Centrum Partij gehouden op 26 oktober 1984 te vinden op Stichting Argus, www.stichtingargus.nl sectie extreemrechtse groeperingen de CP/CD en Jonge Geuzen map 4 deel 1

¹⁰¹ Rapport van het verlag van de hoofdbestuursvergadering van de Centrum Partij gehouden op 26 oktober 1984 te Houten aan de BVD te vinden op Stichting Argus, www.stichtingargus.nl sectie extreemrechtse groeperingen de CP/CD en Jonge Geuzen map 4 deel 1

Direct hierna ontstond er een grimmige sfeer in de zaal. Veel leden dreigden ook hun lidmaatschap op te zeggen. Het besluit van Konst en de rest van het dagelijks bestuur stond echter vast. Janmaat werd telefonisch van zijn roeyement op de hoogte gesteld.¹⁰² Hij reageerde boos en verdrietig op het nieuws. Nog bozer werd hij toen hij de volgende dag vernam dat Konst al zijn functies binnen de partij had neergelegd. Konst had als reden hiervoor gegeven dat zijn baan als leraar in gevaar was. Maar Janmaat geloofde hier niets van, in zijn autobiografie schrijft hij:

*“Daarmede is zijn (Konst) rol als verader en undercover agent van de machthebbers duidelijk geworden. Wie de opdracht tot kapot spelen heeft gegeven en wat daar allemaal is bijgehaald zal nog wel aan de oppervlakte komen.”*¹⁰³

Opvallend is dat Janmaat niet in staat blijkt zijn eigen rol in het uiteenvallen van de partij kritisch tegen het licht te houden. Het was allemaal de schuld van anderen. Met het oprichten van de Centrum Democraten op 15 november 1984 bezwoer Janmaat alles anders te gaan aanpakken. Het zou hem niet nog eens overkomen om uit zijn ‘eigen’ partij gezet te worden.

Daarom is Kedichem in vele opzichte een keerpunt voor zowel de CP als de CD en vooral voor Janmaat persoonlijk. Nadat de CP uiteen was gevallen en CD hier als kleine splinter uit voortkwam leek de centrumstroming als geheel te verdwijnen. Om dit te voorkomen kwamen Brookman en Janmaat op 4 maart 1986 in vergadering bijeen. opvallend is dat zowel Janmaat en Brookman vonden dat de scheuring in de partij veroorzaakt was door persoonlijke tegenstellingen en ambities.¹⁰⁴ Dit terwijl Janmaat reeds eerder beweerde dat de BVD de scheuring in de partij had veroorzaakt. De brand in Kedichem voorkwam echter dat de twee partijen fuseerden. Veel leden waren niet alleen door de brand afgeschrikt maar Sommige oud CP/CD leden beschuldigde Danny Segers van het lekken van de vergadering locatie aan de antifascisten en de BVD omdat hij bang was zijn eigen positie binnen de partij te verliezen.¹⁰⁵ Hieruit blijkt dat het onderlinge wantrouwen tussen de partijleden zo groot was dat een fusie tussen de twee partijen niet realistisch was. Dus zelfs als de BVD de opdracht had gekregen om de partij kapot te spelen, (waarvoor ik geen bewijs heb gevonden) dan hoefde zij hier bar weinig voor te doen.

---

¹⁰² typoscript van de autobiografie van Hans Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 6 pagina 86

¹⁰³ typoscript van de autobiografie van Hans Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 6 pagina 87

¹⁰⁴ Project Argus , www.stichtingargus.nl Informatie rapport BVD van 24 maart 1986 getiteld monsterverbond tussen Janmaat en Brookman map 5 deel 2

¹⁰⁵ Rinke van den Brink, De internationale van de haat: Extreem rechts in west-Europa 188

Hoofdstuk 4

De organisatie van de Centrum Democraten

Het is 21 mei 1986, verkiezingsavond. De prognoses voor de CD zien er somber uit. Janmaat realiseert zich langzaam dat zijn dagen als parlementariër geteld zijn. Samen met de families Karselius-Schuurman en Wals brengt hij de avond door op het partijsecretariaat. De uitslagen van de verkiezingen volgen doet hij niet. Als de verkiezingsuitslagen binnendruppelen, blijkt dat de CD maar 12.299 stemmen heeft gehaald. De CP had het niet veel beter gedaan en moest het doen met 36.701 stemmen. Lang niet genoeg voor een Kamerzetel.¹⁰⁶

Het was een bitterschrale troost voor Janmaat dat zijn grote en gehate rivalen ook niet in staat bleken een Kamerzetel te bemachtigen. Het nummer van de CD-kieslijst 'voorspelde' al bij voorbaat niet veel goeds volgens Janmaat. De CD werd bedeed met nummer 13.¹⁰⁷ Omdat de lijst voor Maastricht was afgekeurd, deed de partij maar in 17 districten mee. Hierdoor had de partij geen recht op radio- en televisiezendtijd en was zij niet in staat haar standpunten voor een breed publiek uiteen te zetten. Wederom had het politieke establishment hem dwarsgezet en was de CD monddood gemaakt. Met het verlies van zijn Kamerzetel verloor Janmaat ook zijn bron van inkomsten. En met 55 jaar was hij te jong voor pensioen en AOW. Hij zou dan ook op zoek moeten gaan naar een alternatieve bron van inkomsten in de vorm van een betaalde baan, een opgave die niet gemakkelijk was voor een uitgesproken rechts-extremistische politicus. Toen hij twee weken later afscheid moest nemen van de Tweede Kamer, drong deze realiteit langzaam tot hem door.¹⁰⁸ Hij zou waarschijnlijk nooit meer in de Tweede Kamer terugkeren, zijn politieke carrière was ten einde gekomen. Terugkijkend beschouwde hij zijn politieke optreden halverwege de jaren 80 dan ook als mislukt.¹⁰⁹

Kort na de gebeurtenissen in Kedichem zag het er niet rooskleurig uit voor de CD. Twee maanden na de gebeurtenissen in Kedichem werden er Tweede Kamerverkiezingen gehouden. Omdat zijn partij niet in de Tweede Kamer gekozen werd, verloor Janmaat zijn Kamerzetel¹¹⁰ Met zijn prominent lidmaatschap van de CP en later de CD had hij zijn persoonlijk lot voor de rest van zijn leven verbonden aan de centrumstroming. Hij was dan

---

¹⁰⁶ Parlement en politiek, uitslagen lijst Tweede Kamer verkiezingen van 1986 te vinden op http://www.parlement.com/id/vh8lnhronvwy/verkiezingen_1986 voor het eerst geraadpleegd 15 november 2012

¹⁰⁷ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 110

¹⁰⁸ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 110

¹⁰⁹ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 110

¹¹⁰ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 110-111

ook min of meer veroordeeld tot een leven als extreemrechts politicus. Er zat niets anders op dan de CD verder uit te bouwen en hopen op meer succes bij de volgende verkiezingen. Een goede partijorganisatie was dan ook cruciaal voor het succes van de CD. Reeds in 1985 had Janmaat de organisatie van zijn partij statutair laten vastleggen. Door de gebeurtenissen in de CP was Janmaat paranoïde geworden, en wilde hij koste wat het kost voorkomen weer uit zijn 'eigen' partij gezet te worden. Om die reden had hij de statuten van de CD erg restrictief opgesteld, wat grote gevolgen voor de partij zou gaan hebben.

Dit hoofdstuk gaat nader in op de interne organisatie van de CD en de wijze waarop deze verschilde van die van de CP. Ook komen de belangrijkste leden binnen de CD en hun (eventuele) rol in de CP aan bod. Zo wordt ook duidelijk in hoeverre de CD - afgezien van de persoon Janmaat - een continuatie was van de CP.

Net als bij de CP bestond de CD op papier uit veel verschillende organen. Maar net als bij de CP waren maar een paar organen actief en relevant voor de partij. Deze organen waren het dagelijks bestuur, de fractie, de partijraad en het hoofdbestuur. Het congres dat in de CP in theorie het machtigste orgaan was, was in de CD vrijwel machteloos. Als we de taken van het congres van de CD vergelijken met die van het congres van de CP, vallen direct een aantal zaken op. Het congres van de CD was bijvoorbeeld niet in staat leden van het dagelijks bestuur naar huis te sturen. Ook werden de leden van het dagelijks bestuur van de CD voor een veel langere termijn, namelijk zeven jaar, gekozen. Bij de CP was dit voor een termijn van twee jaar. Ook was het congres niet in staat de statuten van de partij aan te passen of te wijzigen of de partij op te heffen, en evenmin om wijzigingen in de begroting van de partij aan te brengen; zij kon deze alleen goedkeuren of verwerpen.¹¹¹ Ook mocht zij het dagelijks bestuur niet bijeenroepen om verantwoording over het gevoerde beleid af te leggen. Het congres van de CD was nauwelijks bij machte grote veranderingen in de partij teweeg te brengen.

Janmaat had veel van de controlerende taken die eigenlijk bij het congres moesten liggen overgeheveld naar de partijraad. Dit orgaan bestond uit veel minder leden dan het congres en was daarom ook makkelijker door Janmaat in toom te houden. De partijraad van de CD bestond uit de voorzitters en secretarissen van de kringbesturen, de afgevaardigden van de kringbesturen, leden van het dagelijks bestuur, de leden van de Staten-Generaal (als die gekozen waren), de leden van het bestuur van de jongerenorganisatie van de partij en de leden van de verschillende partijcommissies.¹¹² De partijraad van de CD was belast met alle organisatorische aspecten van de partij. Anders dan het congres, kon de partijraad wel het gevoerde beleid van het dagelijks bestuur beoordelen, en mocht zij de reglementen van de

---

¹¹¹ Statuten van de CD opgesteld in 1985 artikel 3 pagina 4 Rijksuniversiteit Groningen, Documentatiecentrum Politieke Partijen, collectie CP en CP 86, organisatie, te vinden op de website van de universiteit, directe link is: <http://irs.ub.rug.nl/ppn/098179357> voor het eerst bezocht op 3 oktober 2012

¹¹² Statuten van de CD opgesteld in 1985 artikel 22, 23 en 24 pagina 14 en 15 Rijksuniversiteit Groningen, documentatie centrum politieke partijen, collectie CP en CP 86

partij aanpassen, goedkeuren of afkeuren. Naast het congres en de partijraad kende de CD er ook nog een hoofdbestuur. Het hoofdbestuur van de CD werd gevormd door de voorzitters van de kringen, de leden van het dagelijks bestuur, de leden van de beide Kamerfracties, de voorzitter van het wetenschappelijke bureau, de voorzitter van het instituut voor politieke kadervorming en de voorzitter van de propagandacommissie. Net als de partijraad was het hoofdbestuur bevoegd om delen van het beleid van het dagelijks bestuur te toetsen. Verder mocht het hoofdbestuur het beleid van de fractie toetsen en commissies instellen waaraan het taken mocht delegeren. Ook was het dagelijks bestuur belast met het vaststellen van de agenda van het hoofdbestuur.¹¹³

Het hoofdbestuur van de CD verschilde in vele opzichten met het hoofdbestuur van de CP. Binnen de CP vervulde het hoofdbestuur een staffunctie, die met name geënt was op het adviseren van het dagelijks bestuur. Als het hoofdbestuur van de CP veranderingen in het beleid van het dagelijks bestuur wilde aanbrengen, was het daarvoor volledig afhankelijk van het congres. Het hoofdbestuur van de CD had dus meer invloed op het te voeren beleid dan het hoofdbestuur van de CP. Ook de rol van het dagelijks bestuur van de CD verschilde in vele opzichten met die van het dagelijks bestuur van de CP. Het dagelijks bestuur van de CD bestond uit minimaal vier en maximaal zeven leden, waaronder een voorzitter, een vicevoorzitter, een penningmeester, een partijsecretaris en nog twee of drie andere leden die geen specifieke taak vervulden. Hiernaast was de fractievoorzitter van de partij ook nog lid van het dagelijks bestuur. Janmaat had verder vastgelegd dat, wanneer het aantal leden van het dagelijks bestuur tot beneden de vier zou dalen, dit verder geen gevolgen zou hebben voor de legitimiteit van het dagelijks bestuur.¹¹⁴ In de CP zou het zittende dagelijks bestuur in zo'n geval zo snel mogelijk nieuwe leden moeten kiezen. Het dagelijks bestuur van de CD was belast met de organisatorische leiding van de partij. Dit betekende in de praktijk dat het dagelijks bestuur de reglementen van de partij moest vaststellen en deze vervolgens ter goedkeuring aan de partijraad moest aanbieden. Verder moest het dagelijks bestuur ervoor zorgen dat er kandidaten werden voorgedragen voor het kiezen van een nieuw dagelijks bestuur en was het verantwoordelijk voor het vaststellen van een kandidatenlijst voor de verkiezingen. Ook deze kandidatenlijst moest ter goedkeuring worden voorgelegd aan de partijraad. Als laatste was het dagelijks bestuur belast met de financiële leiding van de partij. Zo moest het de jaarbegroting vaststellen en ter goedkeuring aan het congres voorleggen. Net als bij de CP was de voorzitter de belangrijkste persoon binnen het dagelijks bestuur. Als de stemmen over een bepaald onderwerp stakten, gaf de stem van de partijvoorzitter altijd de doorslag. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Janmaat al snel zijn vriendin en latere echtgenote Wil Schuurman tot partijvoorzitter bombardeerde.

---

¹¹³ Statuten van de CD opgesteld in 1985 artikel 27 pagina 16 Rijksuniversiteit Groningen, Documentatiecentrum Politieke Partijen, collectie CP en CP 86

¹¹⁴ Statuten van de CD opgesteld in 1985 artikel 30 pagina 18 Rijksuniversiteit Groningen, Documentatiecentrum Politieke Partijen, collectie CP en CP 86

De overige taken van het dagelijks bestuur behelsden het delegeren van bevoegdheden wanneer de leden van het dagelijks bestuur dit wenselijk achtten.¹¹⁵ Verder mocht het dagelijks bestuur van de partij altijd een veto uitspreken over alles wat het onwenselijk achtte, en zonder toestemming van de andere organen registergoederen kopen, bezwaren of vervreemden.¹¹⁶ De facto betekende dit dat het dagelijks bestuur geen enkele verantwoording hoefde af te leggen over de bezittingen van de partij. De CD had, in tegenstelling tot de CP, geen geschillencommissie; als er een geschil was zou deze door het dagelijks bestuur moeten worden opgelost. Indien nodig was het dagelijks bestuur voorts nog gemachtigd om een verzoek tot ontbinding aan het congres aan te bieden.

De fractie van de CD nam, net als de fractie van de CP, een bijzondere plaats in de bestuurstructuur van de CD in. Anders dan bij de CP was de fractie van de CD onderdeel van het dagelijks bestuur. Op deze wijze kon Janmaat een enorme invloed uitoefenen op het beleid dat het dagelijks bestuur voerde. Doordat de fractie onderdeel was van het dagelijks bestuur, konden de fractieleden ook zitting nemen in de diverse commissies en besturen van de partij. Na verloop van tijd begon de fractie het dagelijks bestuur zelfs volledig te overvleugelen. Dit werd mogelijk, doordat sommige dagelijks bestuursleden hun functie neerlegden en de partij verlieten, waardoor het aantal dagelijks bestuursleden tot onder de verplichte vier daalde.¹¹⁷

Naast de vier verticale organen kende de CD twee horizontale organen: de kringen en afdelingsbesturen. Deze beide organen stelde in de praktijk niet veel voor ondanks het feit dat ze in theorie de CD op lokaal niveau moesten organiseren. De afdelingen van de CD waren samengesteld uit leden die actief waren in een bepaald gebiedsdeel. Deze gebiedsdelen werden bepaald door de gemeentegrenzen; elke gemeente waar de CD actief was, had dus zijn eigen afdeling. Deze afdelingen moesten uit tenminste zeven leden bestaan en door het dagelijks bestuur en het kringbestuur erkend zijn. Het bestuur van de afdeling bestond uit tenminste drie en maximaal zeven leden. Het takenpakket van het afdelingsbestuur bestond uit het creëren en in stemming brengen van kandidatenlijsten voor de gemeenteraadsverkiezingen en promotie van de partij op lokaal niveau doormiddel van het hangen van verkiezingsposters en door folderen.¹¹⁸

De kringen van de partij waren opgebouwd uit samengevoegde afdelingen. Een kieskring viel samen met een rijkskieskring zoals die in de kieswet was vastgesteld. Dit zijn in totaal 19 kringen die, op Zuid-Holland, Noord-Holland en Noord-Brabant na, allemaal de

---

¹¹⁵ Statuten van de CD opgesteld in 1985 artikel 34 pagina 20 Rijksuniversiteit Groningen, Documentatiecentrum Politieke Partijen, collectie CP en CP 86

¹¹⁶ Statuten van de CD opgesteld in 1985 artikel 34 pagina 20 Rijksuniversiteit Groningen, Documentatiecentrum Politieke Partijen, collectie CP en CP 86

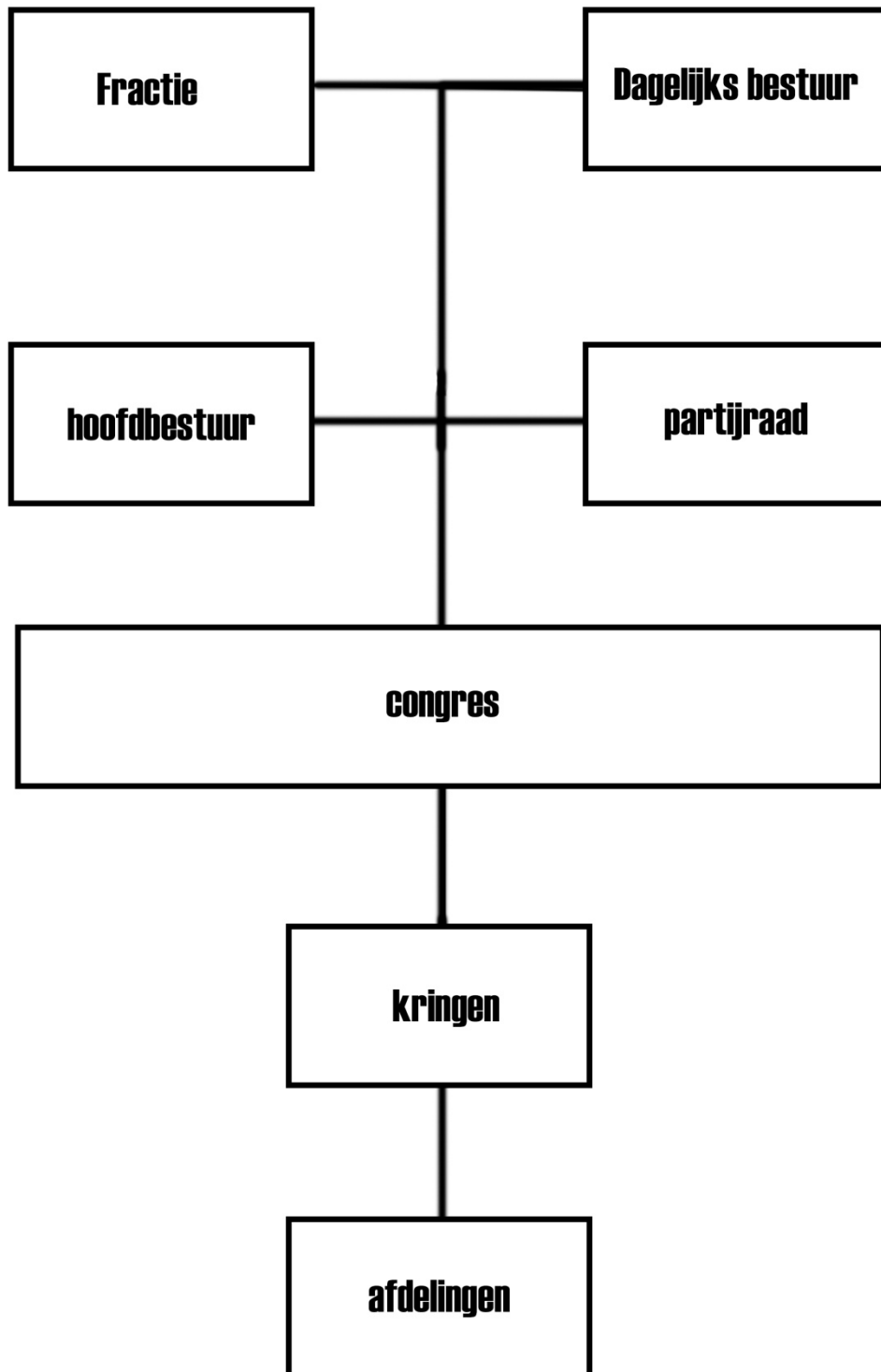
¹¹⁷ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 90-155

¹¹⁸ Reglementen van de CD opgesteld in 1985 artikel 2 pagina 26 Rijksuniversiteit Groningen, Documentatiecentrum Politieke Partijen, collectie CP en CP 86

provinciegrenzen volgen. Een kieskring bestond uit tenminste 10 leden die uit de betreffende kring afkomstig waren; de kring moest door het dagelijks bestuur van de partij erkend zijn. De taken van de kieskringen waren vrij divers. Zo waren zij belast met het opbouwen van de partij op regionaal niveau. Als er binnen een bepaalde gemeente geen afdeling actief was, moest de kring de kandidatenlijst voor die gemeenteraad samenstellen. Ook was de kring medeverantwoordelijk voor het samenstellen van een kandidatenlijst voor de Provinciale Staten. Het kringbestuur telde minimaal vier en maximaal acht leden, die door het dagelijks bestuur benoemd waren. De voorzitter en de secretaris waren hierin de belangrijkste personen. Het kringbestuur moest tenminste drie keer in een jaar in vergadering bijeenkomen en regelmatig verantwoording afleggen aan het dagelijks bestuur van de CD. In de praktijk betekende dit dat de afdelingen en kringbesturen aan een zeer kort lijntje van het dagelijks bestuur lagen. Het dagelijks bestuur bemoeide zich dan ook actief met de taken van de lokale kringen en afdelingen waardoor hun invloed in de partij vrijwel nihil was.

Om de bestuurstructuur van de CD te verduidelijken, heb ik een organogram gemaakt dat een grafische weergave geeft van de partijorganisatie.

Duidelijk is te zien dat de fractie en het dagelijks bestuur een prominente rol binnen de partij hadden. De partijtop van de CD was ook een stuk kleiner dan die van de CP, en bestond in het eerste begin uit vijf mensen: Ben Rinia, Coby Rinia, Ab Bartelsman, Barend van Duyvenbode en Hans Janmaat. De eerste vier leden waren allen lid geweest van de CP, maar loyaal gebleven aan Janmaat. In 1985 werd het echtpaar Karselius-Schuurman bij het dagelijks bestuur gevoegd.

Ben en Coby Rinia waren een echtpaar uit het Zuid-Hollandse Zuidland. Ben Rinia was tot mei 1985 lid geweest van het dagelijks bestuur van de CP.¹¹⁹ Zijn vrouw Coby had geen actieve rol in die partij. Niet lang nadat Janmaat uit de partij was gezet, volgde de familie Rinia hem om gezamenlijk de CD op te richten.¹²⁰ Coby werd voorzitter van het dagelijks bestuur van de CD, terwijl haar echtgenoot het vicevoorzitterschap op zich nam.¹²¹

Ab Bartelsman was een ander lid van de CP dat Janmaat was blijven steunen. Naar eigen zeggen was hij lid geworden van de CP omdat hij, als schooldirecteur in de Haagse schilderwijk, de 'uitwassen' van de multiculturele samenleving van dichtbij had meegemaakt. Binnen de CP was Bartelsman opgeklommen tot voorzitter van de Haagse kring. Janmaat had hem zelfs nog gevraagd zich kandidaat te stellen voor het dagelijks bestuur om een scheuring in de partij te voorkomen.¹²² Net als Ben Rinia besloot Bartelsman om de CP te verlaten en samen met Janmaat de CD op te richten. Binnen het dagelijks bestuur van de CD werd Bartelsman secretaris.¹²³

Barend van Duyvenbode was ook een vertrouweling van Janmaat. Net als Rinia en Bartelsman had hij politiek carrière gemaakt in het Zuid-Hollandse kringbestuur, waar hij voorzitter geworden was. In die hoedanigheid zat hij dan ook in het hoofdbestuur van de CP. Samen met Rinia, Bartelsman en Janmaat was hij een van de oprichters van de CD. Dit is vrij opmerkelijk; Janmaat vertrouwt zijn dagboek op 19 september 1984 toe dat er nogal wat kritiek was op het optreden van Duyvenbode binnen de CP. Deze kritiek werd geleverd door andere medestanders van Janmaat, zoals Vierling, Witteman, Klein en Wim Elshout. Deze leden waren van mening dat Duyvenbode niet geschikt en ook niet meer houdbaar was als kringvoorzitter van Zuid-Holland.¹²⁴ Als reden hiervoor gaven ze op dat Duyvenbode geen politieke inhoud had, zijn afspraken aan het kringbestuur en de rest van de partij niet

---

¹¹⁹ Jaar verslag van de CP over de activiteiten van de CP over het jaar 1984, rapportage aan de BVD, te vinden op Stichting Argus, www.stichtingargus.nl sectie extreemrechtse groeperingen de CP/CD en Jonge Geuzen map 6 deel 1

¹²⁰ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 6 pagina 88

¹²¹ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 90

¹²² Dagboekantekeningen van Hans Janmaat 17 september 1984 tot 15 februari 1985 Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. 34

¹²³ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 90

¹²⁴ Dagboekantekeningen van Hans Janmaat 17 september 1984 tot 15 februari 1985, IISG, archief Hans Janmaat inv.nr 34

nakwam en dat hij doelbewust informatie voor de kring had achtergehouden. Verder stelden zij dat Duyvenbode niet loyaal was aan het kringbestuur door zich niet aan het bestuur te binden. Verdere toelichting rond de loyaliteit van, van Duyvenbode werd echter niet gegeven.¹²⁵ Ondanks al deze punten van kritiek trad Duyvenbode op verzoek van Janmaat op 28 oktober 1984 toe tot de CD, waar hij binnen het dagelijks bestuur de functie van penningmeester vervulde.¹²⁶

In 1985 sloot het echtpaar Jenne en Wil Karselius-Schuurman uit het Noord-Hollandse Ouder-Amstel zich aan bij de CD. In het verleden was het echtpaar al lid geweest van de CP, maar door alle ruzies binnen de partij hadden zij hun lidmaatschap opgezegd. Al snel werd het echtpaar Karselius verantwoordelijk voor het bestuur van de kring in Noord-Holland, waarna Jenne Karselius tijdens een congres in het voorjaar van 1985 in het dagelijks bestuur van de CD gekozen werd.¹²⁷ Niet lang hierna zorgde Janmaat ervoor dat ook Karselius' echtgenote Wil in het dagelijks bestuur terechtkwam. Een positie die Schuurman voor de rest van het bestaan van de CD zou behouden.

---

¹²⁵ Dagboek aantekeningen van Hans Janmaat 17 september 1984 tot 15 februari 1985(2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr 34

¹²⁶ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 90

¹²⁷ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 99

Hoofdstuk 5

De Centrum Democraten, gedoemd om te mislukken?

In de maanden voor mei 1998 was Janmaat zenuwachtig en boos. Al weken voor de verkiezingen van 6 mei 1998 deed de CD het erg slecht in de peilingen. Volgens diverse opiniepeilers zou de partij zelfs al haar drie zetels verliezen.¹²⁸ Reeds eerder had de CD tijdens gemeenteraadsverkiezingen bijna al haar lokale zetels verloren.

Dit alles was volgens Janmaat onmogelijk volgens de bestaande politieke theorieën; er moest dan ook wel sprake zijn van een complot om de CD uit de weg te ruimen. De CD was volgens hem al jaren een luis in de pels van de gevestigde politieke partijen. Met de invoering van een gewijzigd kiesstelsel en elektronische stembalies hadden deze partijen dan ook eindelijk de mogelijkheid om de CD 'onschadelijk' te maken.¹²⁹ Zo werd, volgens Janmaat, de indiener van een CD-kieslijst ten onrechte door de politie opgepakt en vastgezet, en pas weer vrijgelaten nadat de termijn voor indiening van de kieslijst al was verstreken. Het gevolg was dat de CD niet landelijk meedeed en daarom ook geen recht had op radio- en televisiezendtijd. Dit was een enorme klap voor de partij. Zij waren nu immers niet in staat hun ideologische boodschap aan een groot publiek kenbaar te maken. Er zat dan ook niks anders op dan de straat op te gaan om te folderen. Het mocht allemaal niet baten; toen op 6 mei de eerste verkiezingsuitslagen binnendruppelden, zag Janmaat zijn angsten bevestigd. Ondanks al haar inspanningen had de CD in één klap al haar zetels verloren, en verdween hierdoor uit de Tweede Kamer.¹³⁰ Janmaat was boos en verbitterd. Nederland had volgens hem het eigen doodvonnis getekend door de CD uit de kamer te verwijderen, zo schrijft hij in zijn autobiografie:

*'Het volkje legt zich neer bij de wil van de verkeerde leiders. Daar krijgen ze spijt van, maar dat komt pas na de zondvloed die over onze samenleving zich gaat uitstorten. Alles wat de CD in de kamer voorspeld heeft, gaat uitkomen.'*¹³¹

De uitslag van de verkiezingen van 6 mei 1998 betekende het definitieve einde van bijna twee decennia centrumstroming in Nederland. Met het verdwijnen van de centrumideologie kwam ook een einde aan de politieke loopbaan van Hans Janmaat en zijn echtgenote Wil Schuurman. In 1994 nog had de partij maar liefst drie parlamentszetels en achtenzeventig

---

¹²⁸ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 177

¹²⁹ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 177

¹³⁰ Parlement en politiek, uitslagen lijst Tweede Kamer verkiezingen van 1998 te vinden op http://www.parlement.com/id/vh8lnhronvwy/verkiezingen_1998 voor het eerst geraadpleegd 15 november 2012

¹³¹ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 178

gemeenteraadszetels behaald.¹³² Vier jaar later was hier bijna niets meer van over. In alle grote steden was de partij verdwenen uit de raad.¹³³ En tijdens de landelijke verkiezingen haalde de partij onvoldoende stemmen voor één zetel.¹³⁴ Waarom was de CD niet in staat het politieke succes van 1994 te consolideren? Hoe is het mogelijk dat de partij al haar krediet in vier jaar tijd bij de kiezers verspeelde? In het vorige hoofdstuk is duidelijk geworden hoe de partij op papier was georganiseerd. Dit hoofdstuk wil antwoord geven op deze vragen, en kijkt daarvoor naar de praktische implicaties van deze organisatievorm op het bestuur, het beleid en de verhoudingen binnen de partij.

Net als bij de CP ontstonden er al vrij vroeg in de ontstaansgeschiedenis van de CD problemen, dit keer tussen Janmaat enerzijds en de kaderleden Bartelsman en Rinia anderzijds. Deze problemen begonnen in 1985, kort nadat Wil Karselius-Schuurman door Janmaat in het dagelijks bestuur werd geplaatst. Janmaat was van mening dat het echtpaar Rinia te veel invloed binnen het dagelijks bestuur uitoefende en op die manier te veel macht in de partij naar zich toetrok.¹³⁵ Vooral de twee andere dagelijks bestuursleden, Duyvenbode en Bartelsman, lieten hun oren volgens Janmaat te vaak naar de wensen van het echtpaar Rinia hangen. Janmaat, doodsbang voor een eventuele coup, besloot in te grijpen door Wil Karselius-Schuurman in het dagelijks bestuur te benoemen. Hij hoopte dat zij, samen met haar echtgenoot Jenne, tegenwicht zou kunnen bieden aan het echtpaar Rinia en dat hun invloed op Barend Duyvenbode op deze wijze zou worden getemperd.¹³⁶ Het echtpaar Rinia was zeer verbolgen over het feit dat Janmaat eigenhandig Schuurman in het dagelijks bestuur had benoemd zonder vooraf overleg met hen. Janmaat wees hun kritiek af; hij had immers zijn wens besproken met de andere dagelijks bestuursleden.

Omdat de CD kampte met een nijpend en moeilijk oplosbaar personeelstekort nadat Alfred Vierling zich ziek had gemeld, had Janmaat Ben Rinia gevraagd om tijdelijk als fractiemedewerker voor de partij te werken. Ben Rinia had hiervoor verlof van zijn werkgever gekregen en werd door de fractie schadeloosgesteld. Omdat statutair was vastgelegd dat fractiemedewerkers geen lid konden zijn van het dagelijks bestuur van de CD, besloot Janmaat het stemrecht van Rinia als vicevoorzitter in het dagelijks bestuur tijdelijk in te trekken. Rinia kwam hier pas achter tijdens een dagelijks bestuurvergadering. Janmaat had hem vlak voor een stemming meegedeeld dat hij geen stemrecht in het dagelijks

---

¹³² J. Hippe, P. Lucardie en G. Voerman, 'Kroniek 1994. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1994' Jaarboek 1994 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (Groningen 1995), 14-91, 16-19

¹³³ B. de Boer, P. Lucardie, I. Noomen en G. Voerman, 'Kroniek 1998. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1998' Jaarboek 1998, Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (Groningen 1999), 14-94, 14-17.

¹³⁴ Parlement en politiek, uitslagen lijst Tweede Kamer verkiezingen van 1998 te vinden op http://www.parlement.com/id/vh8lnhronvwy/verkiezingen_1998 voor het eerst geraadpleegd 15 november 2012

¹³⁵ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 100

¹³⁶ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 100

bestuur had zolang hij fractiemedewerker was.¹³⁷ Rinia was hierover zo verontwaardigd dat hij besloot zijn lidmaatschap van de partij op te zeggen.¹³⁸ Zijn vrouw Coby volgde hem. Hierdoor verloor de toch al kleine CD direct haar voorzitter en vicevoorzitter. Janmaat was bijzonder geschrokken van de reactie van Rinia. Zo liet hij in telegram aan Jenne Karselius weten dat hij vermoedde dat Rinia terug naar de CP was gegaan.¹³⁹ In een brief die hij op 16 oktober aan de familie Rinia schreef, liet Janmaat weten hun vertrek uit de partij zeer te betreuren, omdat de familie Rinia mede aan de basis van de partij had gestaan. Wel bleef hij van mening juist gehandeld te hebben, en Ben Rinia niet te hebben benadeeld door hem tijdelijk zijn stemrecht af te nemen. Hij vond dan ook dat de reactie van Rinia zwaar overdreven was.¹⁴⁰

Het vertrek van de familie Rinia was de eerste noch de laatste keer dat kaderleden van de CD de partij verlieten. Vier maanden voordat het echtpaar Rinia uit de CD vertrok, had partijsecretaris Ab Bartelsman zijn lidmaatschap van de CD al opgezegd. In zijn autobiografie claimt Janmaat dat hij geen idee had waarom Bartelsman zijn lidmaatschap had opgezegd. Ook schrijft hij dat Bartelsman de CD na de familie Rinia verliet.¹⁴¹ Janmaats autobiografie is op deze beide punten incorrect. Bartelsman had op 26 juni al voor de tweede maal een brief naar het partijsecretariaat geschreven, met het verzoek hem als CD-lid te schrappen. Als reden voor zijn opzegging gaf hij aan dat de CD politiek nooit succesvol zou worden, indien zij niet met de CP zou gaan fuseren of samenwerken.¹⁴² Kritiek die hij niet eerder tijdens dagelijks bestuursvergaderingen had geuit. Janmaat noemt het vertrek van Bartelsman in zijn autobiografie 'een ramp'.

Met het verlies van Bartelsman en het echtpaar Rinia waren de problemen voor de CD nog lang niet voorbij. In januari 1986 besloot ook Barend Duyvenbode zijn lidmaatschap van de CD om persoonlijke redenen op te zeggen.¹⁴³ In een brief aan Duyvenbode schreef Janmaat dat hij begrip had voor zijn beslissing, en dat mensen die idealistisch waren ingesteld

---

¹³⁷ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 100

¹³⁸ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 100

¹³⁹ Telegram van Hans Janmaat aan Jenne Karselius over het vertrek van Ben Rinia uit de CD gedateerd op 14 oktober 1985, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr 69

¹⁴⁰ Brief van Hans Janmaat aan de familie Rinia- Schellevis over hun vertrek uit de CD gedateerd op 16 oktober 1985, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr 69

¹⁴¹ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 100

¹⁴² Brief van Ab Bartelsman geadresseerd aan het partijsecretariaat onder leiding van Sietske Evenhuis met het verzoek hem als lid van de CD te schrappen gedateerd op 26 juni 1985, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr 69

¹⁴³ Brief Barend Duyvenbode aan het partijsecretariaat van de CD onder leiding van Sietske Evenhuis met het verzoek hem als lid van de CD te schrappen gedateerd op 13 januari 1986, Instituut voor sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr 69

moeilijk met de partijpolitieke realiteit overweg konden. Verder bedankte hij Duyvenbode voor zijn inzet en verklaarde hij dat Duyvenbode altijd welkom bleef in de partij.¹⁴⁴

Het gevolg van het vertrek van Bartelsman, het echtpaar Rinia en Duyvenbode was dat het dagelijks bestuur van de CD nu nog maar uit drie personen bestond. Jenne Karselius was partijsecretaris geworden en Wil Karselius-Schuurman vervulde twee functies, die van penningmeester en vicevoorzitter. Hans Janmaat had de functie van voorzitter op zich genomen.¹⁴⁵ Ondanks het feit dat de CD een kleine partij was, was een kader van drie personen te klein om al het werk in de partij uit te voeren. In de winter van 1987 werd het kader van de CD nog kleiner, toen het echtpaar Karselius-Schuurman uit elkaar ging. In zijn autobiografie verklaart Janmaat dat het huwelijk tussen Jenne Karselius en Wil Schuurman erg slecht was. Jenne had een relatie met de buurvrouw van het echtpaar, en Wil Schuurman was op haar beurt een affaire met Janmaat begonnen. Na de scheiding van het echtpaar zegde Jenne Karselius zijn lidmaatschap van de CD op. Het dagelijks bestuur bestond nu alleen nog maar uit Janmaat en Wil Schuurman. Wil Schuurman nam de functie van partijsecretaris op zich.¹⁴⁶

Een dagelijks bestuur van twee kaderleden was toch echt te klein om de partij te runnen. In niet nader gedateerde notulen van het dagelijks bestuur uit 1987 beklagde Wil Schuurman zich erover dat de combinatie penningmeester en partijsecretaris voor haar te zwaar was en dat de functie van penningmeester van haar moest worden overgenomen.¹⁴⁷ Daarom werd besloten om Wim Elsthout en Cor Zwolve in het voorjaar van 1987 toe te laten tot het dagelijks bestuur. Opvallend is dat zij, net als Wil Schuurman, zonder stemming van het partijcongres door Janmaat in het dagelijks bestuur werden benoemd.¹⁴⁸ Op deze benoemingen van Janmaat zonder betrokkenheid van de rest van de partij, werd vooral door Alfred Vierling kritiek geleverd. Doordat hij lid was geweest van de CP en de CD, was het voor hem erg moeilijk ergens anders werk te vinden. Hij was daarom al die tijd fractiemedewerker van Janmaat gebleven. Toen de CP uiteenviel, behield hij deze functie; hij weigerde echter lange tijd om lid te worden van de CD. Vierling was in 1984 al van mening dat de statuten van de CD erg ondemocratisch, dictatoriaal en on-Nederlands waren.¹⁴⁹ Janmaat had hem echter gewaarschuwd dat hij zijn banen als fractiemedewerker en medewerker van het wetenschappelijk bureau zou verliezen, als hij geen lid van de partij zou

---

¹⁴⁴ Brief Hans Janmaat aan Barend Duyvenbode over het opzeggen van zijn CD lidmaatschap gedateerd op 22 januari 1986, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr 69

¹⁴⁵ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 7 pagina 100-102

¹⁴⁶ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 8 pagina 114

¹⁴⁷ Notulen van een niet nader gedateerde dagelijks bestuursvergadering uit 1987, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr 69

¹⁴⁸ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 8 pagina 114

¹⁴⁹ Notulen van een dagelijks bestuursvergadering van de CD gehouden op 6 december 1984, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr 68

worden.¹⁵⁰ Vierling, die bang was om zijn werk te verliezen, zwichtte uiteindelijk en werd alsnog lid van de CD. Zijn kritiek op het optreden van Janmaat bleef echter ongewijzigd. Ook was hij van mening dat Wil Schuurman te veel macht naar zich toetrok. De kritiek van Vierling op Schuurman en Janmaat zorgde voor een problematische relatie tussen de drie.

In 1990 kwam Vierlings onvrede over het optreden van Janmaat en Schuurman tot uitbarsting. In een brief, geadresseerd aan het congres van de CD, beklagde Vierling zich over de kandidaatstelling voor de Provinciale Statenverkiezingen. Hij stelde dat het Dordtse kringbestuur hem als eerste kandidaat had voorgesteld, maar dat hij door toedoen van het dagelijks bestuur niet voor de kieskringvergadering uitgenodigd werd waardoor zijn kandidatuur niet bekrachtigd werd. Volgens hem zat Wil Schuurman hierachter; zij zou hem opzettelijk hebben dwarsgezet, waardoor hij zich niet kandidaat kon stellen voor de Provinciale Statenverkiezingen en de Haagse gemeenteraadsverkiezingen. Schuurman had dit volgens hem met list en bedrog bereikt door hem een fractiemedewerkerschap te beloven.¹⁵¹ Het werk in Den Haag was volgens haar in het belang van de partij, en zij had daarom aan Vierling verzocht zijn raadslidmaatschap voor de gemeente Schiedam neer te leggen. Nadat Vierling gehoor aan haar verzoek had gegeven, zijn raadslidmaatschap had opgezegd en inmiddels ook al naar Den Haag was verhuisd, bleek dat hij niet langer meer nodig was als fractiemedewerker. Vervolgens had ze hem geen uitnodiging verstuurd voor de kringvergadering van de Haagse kieskring, waardoor hij zich ook niet meer kandidaat kon stellen voor de Haagse gemeenteraad. Door Vierling systematisch te weren van zowel de Dordtse als Haagse kieskringvergaderingen werd het Vierling onmogelijk gemaakt zich kandidaat te stellen voor de provinciale verkiezingen en de Haagse gemeenteraadsverkiezingen. Verder beklagde Vierling zich erover dat Janmaat en Schuurman roddels over hem hadden verspreid en dat ze hem als oud vuil hadden behandeld, ondanks zijn jarenlange trouwe dienst. Hij sloot zijn brief af met het verzoek aan het congres hem de gelegenheid te geven om een korte toelichting op zijn beklag te doen.¹⁵²

Op het congres van de CD, gehouden op 21 december 1990, bleek al snel dat Vierling niet in de gelegenheid zou worden gesteld om zijn beklag voor het congres te herhalen.¹⁵³ Vierling was woedend op het congres en schrijft onmiddellijk weer een brief aan de kringvoorzitters van de kringen Amsterdam, Utrecht, Den Haag, Rotterdam, Dordrecht en Breda. Hierin beschuldigt hij het congres van lafhartigheid en stelde dat het congres had gefaald in haar

---

¹⁵⁰ Notulen van een dagelijks bestuursvergadering van de CD gehouden op 27 juni 1985, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr 68

¹⁵¹ Brief van Alfred Vierling over zijn contract als fractiemedewerker van de CD aan het bestuur van Stichting Ondersteuning Medewerkers CD Tweede Kamer fractie (STOFKAST) gedateerd op 24 november 1990, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr 69

¹⁵² Brief van Alfred Vierling over zijn positie in de CD aan het congres van de CD gedateerd op 19 december 1990, Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr 69

¹⁵³ Brief van Alfred Vierling aan de kringvoorzitters van kringen Amsterdam, Utrecht, Den-Haag, Rotterdam, Dordrecht en Breda over het falen van het congres om een kritische houding aan te nemen ten opzichte van het dagelijks bestuur (ongedateerd, maar moet eind december 1990 zijn geweest), Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief hans Janmaat inv. nr 69

controleerende taak van het dagelijks bestuur. Volgens Vierling had het congres “kritiekloos geaccepteerd dat het dagelijks bestuur misbruik maakte van zijn monopolie op het ledenbestand en sjoemelde met de kieskringvergadering uitnodigingen.”¹⁵⁴ Ook stelde Vierling dat het dagelijks bestuur zich schuldig had gemaakt aan verschillende financiële malversaties. Vooral Wil Schuurman was hieraan debet; Schuurman had volgens Vierling alle kritische partijleden van de CD vervangen door gepeupel, dat het wangedrag van het dagelijks bestuur klakkeloos accepteerde en niet eens in staat was het dagelijks bestuur te houden aan de statuten van de partij. Vierling was vooral boos omdat hij fysiek uit de vergadering was verwijderd en zonder pardon geschorst werd omdat hij kritiek had gehad op het dagelijks bestuur. Hij eiste dat de kieskringvoorzitters een vergadering zouden beleggen waarin hij in de gelegenheid werd gesteld zijn kritiek met bewijzen te onderbouwen. Als er geen gehoor aan zijn eisen zou worden gegeven, zou hij vlak voor de verkiezingen alle vuile was over de partij naar buiten brengen.¹⁵⁵ De kieskringvoorzitters gaven geen gehoor aan Vierlings oproep, waarop Vierling de CD verliet.

De kritiek die Vierling op het partijbeleid van Janmaat en Schuurman had, was terecht. Ondanks het feit dat er in de statuten van de partij was opgenomen dat de kandidaatstelling van leden voor de gemeenteraden door het kringbestuur geregeld moest worden, bepaalden Schuurman en Janmaat in de praktijk welke leden er op de kieslijsten kwamen te staan. Dit was vooral het geval voor de kieslijsten van de grote steden. Janmaat zelf bevestigt in zijn autobiografie deze gang van zaken. Zo werd het Rotterdamse lid Theo Termijn niet gekandideerd voor een raadszetel, omdat hij met een 40 jaar jongere Filippijnse vrouw was getrouwd. Wil Schuurman was er namelijk van overtuigd dat de Filippijnse familieleden van de vrouw in de Filippijnen hadden geprobeerd Termijn om het leven te brengen.¹⁵⁶ Hoe Schuurman aan dit verhaal kwam, is onduidelijk. Vast staat wel dat Janmaat dit verhaal uitgebreid in zijn autobiografie beschrijft.

Ook de journalist Peter Rensen, die maanden undercover was bij de CD, bevestigde het beeld van een allesoverheersende Janmaat en Schuurman. Volgens Rensen spande Schuurman de kroon waar het roddel en achterklap betrof. Zij probeerde op alle mogelijke manieren informatie over CD-leden te verzamelen om die eventueel later tegen hen te gebruiken.¹⁵⁷ Verder verklaarde hij dat Schuurman en Janmaat uitgebreid bespraken welke potentiële raads-, en statenleden er op de kandidatenlijsten zouden komen. Bij deze

---

¹⁵⁴ Brief van Alfred Vierling aan de kringvoorzitters van kringen Amsterdam, Utrecht, Den-Haag, Rotterdam, Dordrecht en Breda over het falen van het congres om een kritische houding aan te nemen ten opzichte van het dagelijks bestuur (ongedateerd maar moet eind december 1990 zijn geweest), Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr 69

¹⁵⁵ Brief van Alfred Vierling aan de kringvoorzitters van kringen Amsterdam, Utrecht, Den-Haag, Rotterdam, Dordrecht en Breda over het falen van het congres om een kritische houding aan te nemen ten opzichte van het dagelijks bestuur (ongedateerd maar moet eind december 1990 zijn geweest), Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr 69

¹⁵⁶ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 9 pagina 144

¹⁵⁷ Peter Rensen, *Dansen met de duivel: undercover bij de Centrum Democraten* (Amsterdam 1994) 22-23

besprekingen werd geen lid gespaard.¹⁵⁸ De statuten van de partij werden geheel naar de hand van Schuurman en Janmaat gezet; beiden pasten de statuten en reglementen naar believen aan. Deze manier van leidinggeven zou al snel na de gemeenteraadsverkiezingen van 1994 tot problemen leiden.

De gemeenteraadsverkiezingen waren een groot succes geworden voor de CD. De partij kreeg maar liefst achtenzeventig zetels in verschillende gemeenteraden door het hele land.¹⁵⁹ Vooral in het Zuiden, maar ook in de Randstad boekte de partij grote winst. In Limburg behaalde de partij zes zetels en in Noord-Brabant zelfs vijftien. De grootste winst echter haalde de partij in Rotterdam, waar zij maar liefst 14% van de stemmen haalde en daarbij de tweede partij in de Rotterdamse gemeenteraad werd.¹⁶⁰ Met de enorme groei van de partij staken direct een drietal hardnekkige problemen de kop op. Zo kon een groot gedeelte van de gewonnen raadszetels niet bezet worden, omdat een aantal van de kandidaten zich voor de verkiezingen had teruggetrokken. Vaak durfden deze mensen het niet aan voor de CD zitting te nemen in de raad. Een ander probleem was de kwaliteit van de raadsleden die voor de CD een raadszetel bezetten.

Zo was het Arnhemse raadslid Henny Selhorst veroordeeld tot zes maanden gevangenis voor de handel in harddrugs. Toen dit landelijk bekend werd, werd hij door Janmaat geroyeerd.¹⁶¹ Selhorst was zeker niet de enige crimineel die een gemeenteraadzetel voor de CD wist te bemachtigen. Het Purmerendse raadslid Richard van der Plas was in 1989 opgepakt, nadat de politie een tip had gekregen dat hij lid was van het ANS (Aktiefront Nationaal Socialisme). In zijn huis trof de politie vervolgens een aanzienlijk hoeveelheid verboden racistisch, nazistisch en antisemitisch propagandamateriaal aan, benevens een steekwapen en een vuurwapen. Door een aantal vormfouten van justitie kon hij echter niet veroordeeld worden.¹⁶² Hij werd wederom gearresteerd op 24 februari 1994, nu op verdenking van zware mishandeling van de schrijver Adriaan Venema. Hij werd echter pas geroyeerd op 24 maart 1994, nadat hij in een interview met de *Groene Amsterdammer* had gezegd dat hij het meest voelde voor een sterk Europa, geregeerd door Duitsland, het enige land dat daartoe volgens hem capabel was. Ook liet hij weten dat Janmaat in het najaar van 1994 zou aftreden.¹⁶³ Als reden voor zijn roeyement gaf Wil Schuurman op dat hij constant buiten de CD-kaders trad.¹⁶⁴

---

¹⁵⁸ Rensen, *Dansen met de duivel: undercover bij de Centrum Democraten* (Amsterdam 1994) 19

¹⁵⁹ J. Hippe, P. Lucardie en G. Voerman, 'Kroniek 1994. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1994' *Jaarboek 1994 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen* (Groningen 1995), 18

¹⁶⁰ J. Hippe ea, 'Kroniek 1994. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1994' (Groningen 1995), 30

¹⁶¹ Herman Beekers en Paul Peters, 'CD gemeenteraadsfracties lopen leeg; Janmaat raakt steeds meer maten kwijt' *De Tribune nr 11*, 17 november 1995

¹⁶² Peter Rensen, *Dansen met de duivel: undercover bij de Centrum Democraten* (Amsterdam 1994) 29

¹⁶³ Peter Rensen, *Dansen met de duivel* 157

¹⁶⁴ *Ibidem* 157

Naast Van der Plas en Selhorst, kwam ook het Amsterdamse CD-raadslid Yge Graman in opspraak. Dit was dezelfde Yge Graman die in 1980, samen met Brookman, de NCP had opgericht en vlak daarna was gearresteerd in verband met de rellen in de Mozes en Aäronkerk. Ondanks zijn verleden kreeg hij een verkiesbare plaats op de Amsterdamse kandidatenlijst, een beslissing waarvan Janmaat al snel spijt kreeg. In een gesprek met undercover Panorama-journalist Bas van Hout vertelde Graman breeduit hoe hij een revolutie wilde ontketen om het allochtonenprobleem op te lossen. Ook bekende hij een aantal branden te hebben gesticht bij diverse kantoren van de sociale dienst. Veel van zijn bekentenissen zouden later grootspraak blijken. Toen hij na de verkiezingen voor de rechter moest verschijnen, verklaarde hij slachtoffer te zijn van zijn eigen wilde fantasieën. De rechter echter achtte een deel van de beschuldigingen bewezen en Graman werd in september 1994 veroordeeld tot zes jaar cel straf.¹⁶⁵ Voor de CD was de schade toen al aangericht. Janmaat gooide Graman uit de CD en beklagde zich erover dat Graman zijn straf niet uitzat. Dat bewees volgens Janmaat dat Graman een BVD-spion was die eropuit was geweest rommel in de partij te schoppen. Zo schrijft hij in zijn autobiografie:

‘Medegevangenen weten mij te melden dat Graman niet in Scheveningen zit. Niemand kent hem, terwijl de gehele gevangenisbevolking met elkaar omgaat. Dergelijke zaken zijn dus niet alleen in de Sovjet Unie mogelijk, ook hier gaat de politieke machinatie zo ver. Graman heeft later zijn raadslidmaatschap in één keer uitbetaald gekregen en is verhuisd. Geheim gehouden onder het begrip privacy. Hij zou toch niets te duchten hebben?’¹⁶⁶

De CD had niet alleen last van criminele gemeenteraadsleden, maar ook van de concurrentie van het pas opgerichte Nederlands Blok van het voormalige Utrechtse CD-raadslid Wim Vreeswijk en Alfred Vierling. Net als Vierling was Vreeswijk met ruzie uit de CD gezet. In zijn autobiografie gaat Janmaat uitvoerig in op het vermeende wangedrag van Vreeswijk. Volgens Janmaat had Vreeswijk niets anders gedaan dan klagen over het dagelijks bestuur en profiteren van de partij door zijn raadszetel. Van geld doneren aan de partij had Vreeswijk nog nooit gehoord, aldus Janmaat.¹⁶⁷ De ruzie tussen Janmaat en Vreeswijk was ontstaan nadat Vreeswijk had meegewerkt aan het KRO programma *Reporter*. In de uitzending van 26 februari 1993 had Vreeswijk forse kritiek geuit op het beleid van Janmaat en pleitte hij voor vergaande samenwerking met het Vlaams Blok.¹⁶⁸ Janmaat wantrouwde het Vlaams blok en wees iedere samenwerking met die partij af. De ruzie tussen beide heren

¹⁶⁵ Van onzer verslaggevers, ‘Graman wil in beroep wèl psychologisch onderzoek toestaan’ *Trouw* 14 februari 1995

¹⁶⁶ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 9 pagina 149

¹⁶⁷ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 9 pagina 136

¹⁶⁸ P Lucardie, I Noomen en G. Voerman, 'Kroniek 1993. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1993' Jaarboek 1993 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (Groningen 1994), 21

liep zo hoog op dat Vreeswijk eind februari 1993 geroyeerd werd als CD-lid.¹⁶⁹ Na zijn roeyement uit de CD werd het Nederlands Blok opgericht.

Om hun partij te laten groeien, probeerden Vierling en Vreeswijk actief CD-raadsleden over te halen om zich bij het Nederlands Blok aan te sluiten. In een aantal gevallen waren Vreeswijk en Vierling hier zeer succesvol in. In Almelo, Amersfoort, Utrecht, Leiden, Roosendaal en Vlissingen waren bijna alle CD-raadsleden overgestapt naar het Nederlands Blok. Deze raadsleden waren bijzonder kritisch over het beleid dat Schuurman en Janmaat voerden. Zo noemde het Utrechtse Raadslid John Morren Janmaat in het Algemeen Dagblad een 'incompetent leider'. Hij beklagde zich er verder over, dat Janmaat alle goedbetaalde baantjes verdeelde over zijn 'slaafse volgelingen'.¹⁷⁰ Janmaat deed de kritiek van Morren in hetzelfde artikel af als rancune omdat Janmaat, Morren niet bovenaan de lijst van kandidaten voor de Eerste Kamer had geplaatst. Verder stelde Janmaat ook dat Morren extreemrechtse contacten zou onderhouden.¹⁷¹

Niet alleen CD-leden zoals Morren beklagden zich echter over de gang van zaken binnen de CD. De Zeeuwse CD-leider en fractievoorzitter in de Vlissingse raad, Toon Poppe, was naar eigen zeggen onthutst nadat hij een reportage over de CD had gezien in het TROS misdaadprogramma *Deadline*. In die reportage ging presentator Jaap Jongbloed uitgebreid in op de criminele activiteiten van onder andere Graman en Van der Plas.¹⁷² Poppe vond dat de criminele CD-leden met onmiddellijke ingang geroyeerd moesten worden. Toen hij kort na de uitzending contact hierover wilde opnemen met Schuurman en Janmaat, bleken deze onbereikbaar te zijn. Ook was Poppe van mening dat er een aantal organisatorische veranderingen in de partij moesten worden doorgevoerd om dit soort incidenten in de toekomst te voorkomen. Hij dacht daarbij aan ondermeer een gedragscode, die CD-leden verbood te discrimineren. Als zij zich daaraan toch schuldig maakten, dienden zij geroyeerd te worden. Verder vond Poppe dat het dagelijks bestuur van de partij te klein was en uitgebreid moest worden om de greep van Janmaat en Schuurman op de partij te verkleinen.¹⁷³ Het dagelijks bestuur van de CD bestond op dat moment uit zes mensen: Janmaat (voorzitter), Schuurman (partijsecretaris) en de leden Chiel Koning, Wim Elsthout, Mart Giesen en Cor Zonneveld, die tevens het derde Tweede Kamerlid voor de partij was. Zonneveld was het enige dagelijks bestuurslid dat wel wat voor een antidiscriminatie-statuu

---

¹⁶⁹ P Lucardie, I Noomen en G. Voerman, 'Kroniek 1993. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1993' Jaarboek 1993 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (Groningen 1994), 21

¹⁷⁰ 'Onzer redacteurs', 'Drie leden van gemeenteraden stappen uit de CD' *Algemeen Dagblad* 26 oktober 1994

¹⁷¹ 'Onzer redacteurs', 'Drie leden van gemeenteraden stappen uit de CD' *Algemeen Dagblad* 26 oktober 1994

¹⁷² Rinke van der Brink, 'Janmaat kan niet ieder lid met iets op zijn kerfstok eruit gooien' *Vrij Nederland* 21 mei 1994

¹⁷³ Rinke van der Brink, 'Janmaat kan niet ieder lid met iets op zijn kerfstok eruit gooien' *Vrij Nederland* 21 mei 1994

voelde. Mart Giesen, die inmiddels ook Statenlid voor de CD geworden was, voelde er echter niets voor.¹⁷⁴

Poppe kon dus niet op steun rekenen van het dagelijks bestuur van de CD. Sterker nog, kort na zijn kritiek werd Poppe door de partij geschorst en later geroyeerd.¹⁷⁵ Niet iedereen was het eens met de kritiek van Poppe op Janmaat en Schuurman. De Tilburgse fractie- en kringvoorzitter Van Buuren verklaarde nooit wat van de *abnormale macht* van Schuurman en Janmaat gemerkt te hebben.¹⁷⁶ Toch zorgde het royement van Poppe direct voor veel beroering in de partij. Veel CD-raadsleden die het met Poppe eens waren geweest, maakten bezwaar tegen zijn royement. Toen deze raadsleden van het dagelijks bestuur geen gehoor kregen, stapten ook zij uit de partij. De CD begon toen in een hoog tempo gemeenteraadsleden te verliezen; in nog geen jaar tijd had de partij bijna de helft van haar raadszetels verloren. Veel van de weggelopen raadsleden hadden hun zetel echter op persoonlijke titel behouden. Anderen hadden hun heil gezocht bij het Nederlands Blok of lokale partijen. Het incident rond Poppe toont aan hoe machteloos de lokale afdelingen en kringen waren. Janmaat achtte ze totaal niet relevant voor het voortbestaan van de partij. Voor hem waren ze alleen nodig om de CD raadszetels op te vullen en om te folderen voor de partij. Hun organisatie was dan ook minimaal en stond vrijwel geheel onder te controle van de partijtop.

Opvallend aan deze incidenten is dat er in de partijtop niet over werd gesproken. In de vergaderingen van het dagelijks bestuur over deze periode is niets terug te vinden over muitende partijleden. Ook in zijn autobiografie rept Janmaat met geen woord over de exodus van CD-raadsleden. In het *Algemeen Dagblad* van 17 mei 1994 wordt zelfs gesuggereerd dat Janmaat het vertrek van al die kritische leden in het geheel niet erg vond, omdat hij als de dood was dat zij zijn partij zouden overnemen.¹⁷⁷ Het dagblad beweerde zelfs dat Janmaat welbewust erop aan had gestuurd dat zijn partij na de verkiezingen niet al te sterk zou groeien, en dat het wegvallen van de vele kritische gemeenteraadsleden voor hem dan ook een zegen was.¹⁷⁸ Janmaats angst voor een eventuele coup werd nogmaals bevestigd toen hij van een technische medewerker van *Panorama* met CD-sympathieën een brief kreeg, waarin werd geschreven dat Poppe een BVD-infiltrant was.¹⁷⁹

---

¹⁷⁴ Rinke van der Brink, 'Janmaat kan niet ieder lid met iets op zijn kerfstok eruit gooien' *Vrij Nederland* 21 mei 1994

¹⁷⁵ Van onzer verslaggevers, 'Ook drie raadsleden in Twente stappen uit de CD' *De Volkskrant* 17 mei 1994

¹⁷⁶ Rinke van der Brink, 'Janmaat kan niet ieder lid met iets op zijn kerfstok eruit gooien' *Vrij Nederland* 21 mei 1994

¹⁷⁷ Carel Brendel, 'Familiebedrijf van beheersbare afmetingen' *Algemeen Dagblad* 17 mei 1994

¹⁷⁸ Carel Brendel, 'Familiebedrijf van beheersbare afmetingen' *Algemeen Dagblad* 17 mei 1994

¹⁷⁹ Anonieme brief aan Hans Janmaat door een vermeend technische medewerker van *Panorama* (ongedateerd), Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat inv. nr 256e

Niet alleen in de lokale kringen van de partij waren er problemen. In oktober 1994 ontstonden er ook grote problemen in het kader van de CD. Op 26 oktober ontnam Janmaat Mart Giesen al zijn partijfuncties en royeerde hem als CD-lid. Volgens Janmaat onderhield Giesen ongewenste en geheime contacten.¹⁸⁰ Het dagelijks bestuur van de CD bestond na het royement van Giesen nog maar uit vijf personen, maar dit betekende niet dat alle problemen in het kader van de partij nu waren opgelost.

Kort na het royement van Giesen kreeg Janmaat ook onenigheid met Cor Zonneveld. Volgens Janmaat was Zonneveld totaal niet geschikt voor zijn functie als Tweede Kamerlid. Janmaat had hem echter op de lijst gezet op aanraden van zijn accountant Verheij, waar Zonneveld werkzaam voor was. Zonneveld was al sinds 1988 lid van de CD. Zonneveld verzorgde met Verheij de financiële administratie van de partij, iets wat hij volgens Janmaat ook kundig deed. Als beloning voor zijn werk voor de CD werd hij op de derde plaats van de kieslijst voor de Tweede Kamer geplaatst. Een beslissing waar Janmaat naar eigen zeggen al snel spijt van zou krijgen.¹⁸¹ Janmaat was niet gerust op het feit dat Zonneveld nu een hoog inkomen uit de politiek genoot, terwijl hij eerst een inkomen onder modaal verdiende. Hij was bang dat Cor uit de ban zou springen en vermoedde dat hierdoor spanningen in de Schiedamse fractie konden ontstaan. Daarnaast was Zonneveld ook nog lid van het hoofdbestuur, het Dordtse kringbestuur en het dagelijks bestuur. Met Wil Schuurman sprak hij af dat ze de eventuele problemen rond Zonneveld zo lang mogelijk zouden sussen, dit om te voorkomen dat die de fractie zouden opbreken en er bijgevolg grote schade aan het partijapparaat zou ontstaan.¹⁸²

Het probleem met dit relaas van Janmaat is wederom het gebrek aan bronnen materiaal. Janmaat beschrijft dit incident uitvoerig in zijn autobiografie die hij pas na zijn politieke carrière heeft geschreven. Het lijkt mij niet erg aannemelijk dat een boekhouder minder dan modaal zou verdienen. Het is dan ook waarschijnlijk dat Janmaat de financiële situatie van Zonneveld overdreef.

Verder realiseerden Janmaat en Schuurman zich na eigen zeggen, de grote financiële implicaties voor de partij als Zonneveld zou besluiten om op eigen houtje verder te gaan. Hij zou dan één derde van de fractiepot meekrijgen, wat ongeveer neer zou komen op 150.000 gulden. Om dit te voorkomen bedacht Schuurman dat Zonneveld's vriendin, Yvonne Vogels, ook op de loonlijst van de Tweede Kamerfractie gezet kon worden. Als Zonneveld dan uit de fractie zou stappen, zou hij op aanzienlijk minder geld uit de fractiepot aanspraak kunnen maken. Zonneveld en Yvonne vonden het volgens Janmaat een goed idee dat Yvonne parttime voor de CD-fractie zou gaan werken.¹⁸³ Janmaat had zich na eigen zeggen ingedekt tegen een eventuele muiterij van Zonneveld. Hiermee waren zijn grieven jegens Zonneveld

---

¹⁸⁰ Onzer redacteurs, 'Drie leden van gemeenteraden stappen uit de CD' *Algemeen Dagblad* 26 oktober 1994

¹⁸¹ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 167

¹⁸² typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 167

¹⁸³ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 168

echter nog lang niet op. Janmaat ergerde zich bijvoorbeeld aan het feit dat Zonneveld volgens hem geen geld aan de partij doneerde. Tijdens een CD-congres was er volgens Janmaat besloten dat ieder Tweede Kamerlid van de CD minimaal 500 gulden aan de partij zou moeten doneren, en ook Zonneveld had volgens Janmaat toegezegd dit te doen indien hij gekozen zou worden. Toen Janmaat hem op zijn financiële verplichtingen aan de partij wees, verklaarde Zonneveld een betalingsachterstand te hebben en de donaties op een later tijdstip in te zullen halen. Toen Zonneveld deze belofte niet inlostte maar wel een nieuwe motor en inboedel aanschafte, was voor Janmaat de maat vol.¹⁸⁴ Janmaat besloot accountant Verheij op de hoogte te stellen van Zonnevelds financiële disloyaliteit aan de partij in de hoop dat Verheij Zonneveld op andere gedachten kon brengen. Maar ook na dit gesprek bleef Zonneveld in gebreke met zijn donaties aan de partij.¹⁸⁵ Naast het gebrek aan financiële loyaliteit aan de partij beklagde Janmaat zich er ook over dat Zonneveld zijn werkzaamheden als Kamerlid niet goed uitvoerde. Zo was Zonneveld nauwelijks aanwezig in het Kamergebouw en deed hij niet mee aan de fractievergaderingen. Ook weigerde hij de opdracht van Janmaat, om lopende zaken af te handelen, uit te voeren. Janmaat besloot om, zoals hij zelf zei, niet alles van Zonneveld te blijven pikken enkel om de lieve vrede te bewaren. Hij gaf Zonneveld te verstaan dat hij minstens elke dinsdag om 10:00 aanwezig moest zijn om de fractievergaderingen bij te wonen. Een opdracht waarmee Zonneveld schoorvoetend akkoord ging, maar voor de rest van de kamerwerkzaamheden liet hij verstek gaan.¹⁸⁶ Zo was hij bijvoorbeeld niet aanwezig bij het verdelen van de Kamercommissies. Gezien zijn belangstelling voor economische zaken besloot de CD fractiesecretaris Bas Rietveld, Zonneveld maar in te schrijven voor de commissies financiën, sociale zaken en economische zaken. Zonneveld was volgens Janmaat zeer boos over het feit dat hij zonder zijn toestemming was ingeschreven voor die commissies. Hij had liever justitie en minderhedenbeleid willen doen. Toen hij dat aan Janmaat kenbaar maakte, werd deze woedend. Janmaat wees hem erop dat hij in de gemeenteraad van Schiedam ook nauwelijks wat met dat onderwerp deed en zo de CD voor schut zette.¹⁸⁷ Ook op dit verhaal van Janmaat moeten we kritisch zijn. Vooral Janmaat's grieven over de donaties van Zonneveld moeten we met Argus ogen bekijken. Waarom ik Janmaat relaas toch grotendeels betrouwbaar vind heeft te maken met het feit dat Zonneveld inderdaad weinig uitvoerde in de tweede kamer. Zo schrijft parlement en politiek dat hij 'betrekkelijke weinig het woord voerde'.¹⁸⁸ Ook *Trouw* schrijft: 'Zonneveld voerde vrijwel nooit het woord in de Tweede

---

¹⁸⁴ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 168

¹⁸⁵ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 168

¹⁸⁶ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 168

¹⁸⁷ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 168

¹⁸⁸ Parlement en politiek, biografie Cor Zonneveld te vinden op http://www.parlement.com/id/vg09lllucjxm/c_cor_zonneveld voor het eerst geraadpleegd 10 januari 2013

Kamer'.¹⁸⁹ Het is dan ook goed mogelijk dat Janmaat zich aan het passieve gedrag van Zonneveld ergerde.

Toen journalisten opmerkten dat Zonneveld ook nauwelijks bij de Schiedamse raadsvergaderingen aanwezig was, besloten Janmaat en Schuurman dat Zonneveld hoe dan ook weg moest. Zeker nadat volgens hen was gebleken dat hij andere leden van het dagelijks bestuur onder druk zette.¹⁹⁰ Het probleem was echter, dat Zonneveld niet uit de partij gezet kon worden zonder een scheuring in de fractie en daarmee schade aan de partij te veroorzaken. Een ontwikkeling die beiden pertinent niet wilden. Daarom kwamen ze met een radicaal, ridicuul en bizar idee. Ze besloten de hulp van een occultiste in te roepen, in de hoop dat deze Zonneveld op bovennatuurlijke wijze kon doen verdwijnen. Janmaat ontving deze occultiste (die zichzelf Astarte noemde) niet veel later in zijn werkkamer in het Tweede Kamergebouw. Janmaat zelf claimt in zijn autobiografie dat Astarte haar diensten zelf aanbood, omdat zij door bovennatuurlijke krachten was geïnformeerd over de problemen rond Zonneveld. Hoe het ook zij, Astarte beloofde een aantal occulte rituelen uit te voeren om Zonneveld weg te krijgen. Om haar daarbij te helpen was Janmaat zelfs bereid om vingernagels van Zonneveld te verzamelen!¹⁹¹ Toen Zonneveld een maand later klaagde over darmproblemen en daarbij verklaarde dat darmkanker op latere leeftijd veel in zijn familie voorkwam, zag Janmaat hier de hand van Astarte in. Zeker nadat na medische onderzoek bleek dat Zonneveld inderdaad aan darmkanker leed.¹⁹² Dat dit inderdaad het 'werk' van Astarte was lijkt niet erg aannemelijk, maar het incident geeft wel aan dat Janmaat er een soms nogal vreemde gedachtegang op nahield.

Janmaat's relaas over het inhuren van een occultiste om Zonneveld uit de weg te ruimen is misschien wel de belangrijkste reden waarom ik Janmaat's relaas over zijn relatie met Zonneveld redelijk betrouwbaar acht. Ten eerste plaatst Janmaat zich in een bijzonder negatief licht met deze bekentenis. Waarom zou hij dit doen als zijn verhaal niet op waarheid berust? Ten tweede bewijst dit ook dat de verhoudingen in de CD-fractie bijzonder verstoord waren. Waarom zou Janmaat anders naar zo een extreem en bizar middel grijpen? Dit bleek ook wel nadat Zonneveld een jaar later aan zijn ziekte overleed. Janmaat nam niet eens de moeite om naar de crematie toe te gaan. In zijn autobiografie schrijft hij :

---

¹⁸⁹ Auteur onbekend, 'Rechterhand van Janmaat, Cor Zonneveld, overleden' *Trouw* 15 december 1997

¹⁹⁰ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 169

¹⁹¹ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 172

¹⁹² typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 172

*'Donderdag aanstaande is de crematie van Cor, maar ik ga er niet heen, ik heb totaal geen behoefte om iets te zeggen en verder toneel te spelen. Cor heeft het in hem gestelde vertrouwen te zeer ernstig beschaamd.'*¹⁹³

Janmaat was ervan overtuigd dat de vloek van Astarte op Zonneveld had gewerkt. Hierover was hij zo tevreden, dat hij Astarte zou verzoeken om ook een vloek over de PvdA uit te spreken!¹⁹⁴ Duidelijk blijkt hieruit zijn bizarre belevingswereld en zijn bereidheid elk middel, hoe ridicuul ook, aan te grijpen om dissidenten en politieke tegenstanders uit de weg te ruimen.

Na het overlijden van Zonneveld nam collega dagelijks bestuurslid Wim Elsthout zijn plaats in. Elsthout stond bekend als trouwe vazal van Janmaat en lid van het eerste uur. Helaas voor hem bleef hij door de aankomende verkiezingen maar één jaar Kamerlid. De CD stond er als partij in 1998 zeer slecht voor. De talloze interne ruzies en de autoritaire houding en manier van leidinggeven van Janmaat en Schuurman hadden veel leden uit de partij gedreven. Van de 78 gemeenteraadszetels die de partij in 1994 had veroverd waren er aan de vooravond van de gemeenteraadsverkiezingen in 1998 nog maar 18 over.¹⁹⁵ Sommige van de weggelopen CD-leden hadden zich inmiddels bij een van de vele andere rechts-extremistische splinterpartijtjes aangesloten.¹⁹⁶ Ook had de CD erg veel moeite om de benodigde ondersteuningsverklaringen voor de verkiezingen in 1998 te krijgen. De kieskringen Nijmegen en Assen kregen dit niet voor elkaar, waardoor de partij geen recht had op zendtijd. Toen er wederom schandalen rond CD-lid Henny Selhorst in de media opdoken, leek de maat voor de kiezers vol te zijn. Selhorst werd ervan beschuldigd verslaafden met drugs en geld te hebben geronseld om ondersteuningsverklaringen voor de CD te ondertekenen.¹⁹⁷

Selhorst, die na zijn arrestatie in 1996 door de CD geroyeerd was, was dus weer tot de CD toegelaten, een beslissing die Janmaat beter niet had kunnen nemen. Toen de CD na de Tweede Kamerverkiezingen niet meer in de Kamer terugkeerde, beschuldigde Janmaat het politieke establishment van verkiezingsfraude. In zijn autobiografie schrijft hij hierover:

---

¹⁹³ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 174

¹⁹⁴ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 175

¹⁹⁵ B de Boer P Lucardie, I Noomen en G. Voerman, 'Kroniek 1998. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1993' Jaarboek 1998 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (Groningen 1999), 29

¹⁹⁶ B de Boer P Lucardie, I Noomen en G. Voerman, 'Kroniek 1998. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1993' Jaarboek 1998 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (Groningen 1999), 29

¹⁹⁷ B de Boer P Lucardie, I Noomen en G. Voerman, 'Kroniek 1998. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1993' Jaarboek 1998 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (Groningen 1999), 29

*'De computers zijn niet voor niets versneld ingevoerd, en in het computerprogramma van de stemmachines staat de CD op nul: de tellingen stoppen vlak onder het aantal stemmen benodigd voor een Kamerzetel. Onbewijsbaar en oncontroleerbaar voor de CD.'*¹⁹⁸

Over de eigen rol die hij heeft gespeeld in het verdwijnen van zijn partij repte hij met geen woord.

Hoofdstuk 6

Conclusies

Op zondag 9 juni 2002 overleed drs. Hans Janmaat in Den Haag. Hiermee kwam er definitief een einde aan de centrumstroming in Nederland. Aan zijn dood werd in de media nauwelijks aandacht besteed. Collega politici waren nauwelijks aanwezig toen hij in de Tweede Kamer herdacht werd. Een opmerkelijk gegeven voor een man die ruim elf jaar lang Kamerlid was geweest. Ondanks zijn lange politieke carrière had hij weinig politiek succes gekend. Dit is dan ook precies de reden waarom deze scriptie is geschreven. Waarom bleef politiek succes uit voor Janmaat en de CP en CD? Deze scriptie geeft een antwoord op deze vraag door naar de partij zelf te kijken. Dat maakt het mogelijk interne factoren aan te wijzen die medeverantwoordelijk zijn voor het marginaal blijven van de CP en CD. Wat opviel tijdens dit onderzoek was dat de interne problemen in de CP wezenlijk anders waren dan die in de CD, maar in sommige opzichten ook weer identiek daaraan waren. Hans Janmaat kan als constante factor in beide partijen worden beschouwd.

Deze conclusie zal eerst ingaan op de interne problemen binnen de CP, aangezien deze partij de voorloper is van de CD. De problemen binnen de CP kunnen grofweg in twee categorieën geplaatst worden:

- structurele problemen;
- interne onderlinge verhoudingen tussen de kaderleden van de CP.

Onder structurele problemen valt de partijorganisatie van de CP. Van de zeven partijorganen waren er in feite maar twee belangrijk: het dagelijks bestuur en het congres. Het congres had een controlerende taak en moest ervoor zorgen dat het dagelijks bestuur zich aan de partijstatuten en reglementen hield. Ook moest het congres het functioneren van individuele dagelijks bestuursleden beoordelen. En eventuele maatregelen tegen hen treffen

---

¹⁹⁸ typoscript van de autobiografie van Janmaat (2000), IISG, archief Hans Janmaat inv.nr. 263 hoofdstuk 11 pagina 178

als zij niet functioneerden. Het probleem was dat het congres indirect door het dagelijks bestuur beïnvloed werd. Hierdoor werd zij zeer beperkt in haar controlerende taak. Dit kwam omdat leden van het dagelijks bestuur ook zitting namen in de ballotagecommissie van de partij, die gemachtigd was kritische leden uit de partij te verwijderen. Het gevolg was dat leden niet vrijelijk hun kritiek op het dagelijks bestuur konden uiten. Henry Brookman had nog geprobeerd dit probleem te ondervangen door het dagelijks bestuur elke twee jaar te laten herverkiezen. Maar in de praktijk bleek dat vaak dezelfde personen in het dagelijks bestuur gekozen werden, waardoor zij een stevige machtsbasis konden opbouwen. Vooral de functies van partijvoorzitter en partijsecretaris werden veelal door de dezelfde mensen - namelijk Janmaat en Konst - bezet, functies die ook de meeste invloed gaven. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Janmaat en Konst deze posities graag wilden krijgen en behouden.

Dit brengt mij direct bij het tweede grote interne probleem binnen de CP: de interne verhoudingen tussen de kaderleden. Al vroeg in de geschiedenis van de CP waren er conflicten over welk lid welke kaderpositie mocht bekleden en hoe de macht verdeeld werd binnen de partij.

Zo was Janmaat van mening dat hij recht had op een eventuele Kamerzetel, omdat hij vond dat hij zich het meest had ingespannen voor de partij. Brookman, Konst en Koster hadden daar heel andere ideeën over. Brookman wilde iemand van buitenaf, terwijl Konst het liefst zelf de eventuele zetel wilde bezetten. Koster was van mening dat een eventuele Kamerzetel verkocht moest worden aan de hoogste bidder. Dat Janmaat de strijd om het Kamerlidmaatschap won, was alleen maar omdat professor Couwenberg geen interesse had en het verkopen van een Kamerzetel aan een slager geen realistische optie was. Van Konst won hij, omdat hij op dat moment meer steun in het kader van de partij genoot. Het is niet ondenkbaar dat de rivaliteit tussen Konst en Janmaat hier is begonnen.

Kort nadat Janmaat 'zijn' Kamerzetel innam, ontstonden er kampen in het kader van de partij, waarbij verschillende kaderleden zich achter Janmaat of Konst schaarden. Ook op persoonlijk vlak was er sprake van rivaliteit. Zo waren beiden een relatie aangegaan met dezelfde vrouw. In de machtsstrijd tussen Konst en Janmaat werd geen middel geschuwd om elkaar in diskrediet te brengen. Ze beschuldigden elkaar wederzijds van rechts-extremisme, wangedrag en incompetentie. De machtsstrijd in de partij escaleerde in het voorjaar van 1984, toen Konst tot voorzitter van het dagelijks bestuur gekozen werd ten koste van Janmaat, die als Kamerlid helemaal geen zitting in het dagelijks bestuur meer mocht nemen. Dit feit kon Janmaat maar moeilijk verkroppen. Volgens Konst was Janmaat er dan ook op uit om het nieuwe dagelijks bestuur te ondermijnen. Deze beschuldiging lijkt terecht. Dit heeft dan ook direct bijgedragen aan het uiteenvallen van de partij. Het is echter niet terecht om Janmaat als hoofdschuldige in dit debacle aan te wijzen.

Konst kan als even schuldig worden beschouwd. Hij misbruikte immers zijn positie als partijvoorzitter om Janmaats rol in de partij te marginaliseren door hem uit tal van commissies te zetten en de leden van het hoofdbestuur en congres tegen hem op te zetten.

Konst misbruikte zijn rol als partijvoorzitter om kritische leden en leden die Janmaat steunden uit de partij te zetten.

Samenvattend: beide heren waren niet bereid om het partijbelang boven hun persoonlijke vetes te stellen. Ook de andere kaderleden van de CP zijn schuldig aan het uiteenvallen van de partij. Zij droegen bij aan het verzieken van de sfeer binnen de partij door actief te participeren in de onderlinge ruzies tussen Janmaat en Konst. Sterker nog: geen van hen probeerde tussen beide heren te bemiddelen. Ook kan er met een beschuldigende vinger naar het congres van de CP gewezen worden. Het congres faalde enorm in zijn controlerende taken. Het partijbestuur kon straffeloos zijn gang gaan, zonder dat het congres van de partij het partijbestuur een strobreed in de weg legde of tot de orde riep. Ondanks het feit dat Konst via de ballotagecommissie veel invloed op het congres had, hoefde het congres hem niet slaafs te volgen. Dit orgaan was immers bij machte hem uit zijn positie te verwijderen, een mogelijkheid waar het congres nimmer gebruik van heeft gemaakt.

Tenslotte wordt hier kort ingegaan op Janmaats beschuldigingen aan het adres van de BVD. Gedurende dit onderzoek is geen materiaal aangetroffen dat deze beschuldigingen staft. Het is een feit dat de BVD infiltranten binnen de CP had; dit wil echter nog niet zeggen dat zij ook de opdracht hadden gekregen om de partij stuk te spelen. Bovendien vonden de ruzies binnen de partij voornamelijk plaats in het partijkader. Uit de stukken van stichting Argus blijkt dat de BVD-infiltranten zich hoogstens op het niveau van het hoofdbestuur bevonden.

Dat Janmaat de CD oprichtte, had direct te maken met zijn roeyement uit de CP. In veel opzichten was de CD een continuatie van de CP. Er waren echter ook verschillen tussen de beide partijen. Deze verschillen speelden een dubbelrol in zowel het succes als het falen van de CD.

Het grootste probleem in de CD was van structurele aard en doelbewust gecreëerd. Niet dat Janmaat erop uit was om zijn nieuw opgerichte partij schade te berokkenen; het was een onontkoombaar gevolg van de manier waarop hij de CD had georganiseerd. In de CD was alle macht geconcentreerd bij de partijvoorzitter en de fractievoorzitter. In de praktijk betekende dit dat alle macht bij Janmaat lag. Janmaat wilde uit alle macht voorkomen dat hij de controle over zijn eigen partij verloor of, erger nog, uit zijn eigen partij gezet zou worden. De statuten en reglementen van de partij moesten hier dan ook in voorzien. De macht van het congres was aanzienlijk ingeperkt en het dagelijks bestuur van de partij besliste over wie lid mocht worden. Toen Janmaat een relatie kreeg met Wil Schuurman, beslisten ze hier samen over.

De CD werd een klein politiek familiebedrijf met Janmaat en Schuurman aan het hoofd. Toen de partij begon te groeien, bleek al snel dat Schuurman en Janmaat zich niet altijd aan de statuten en reglementen van de partij hielden. Als twee ware dictators bepaalden zij persoonlijk wie welke positie in de partij kreeg en wie er op de kandidatenlijsten voor de

gemeenteraden kwamen te staan, iets wat volgens de statuten en reglementen van de partij door het lokale kringbestuur geregeld moest worden. Door gebruik te maken van cliëntelisme: dit houdt in dat leden van de partij die Janmaat trouw waren en hem diensten bewezen als beloning een verkiesbare plaats kregen op de kieslijsten. Binnen de partij had zich een *voor wat, hoort wat* cultuur ontwikkeld. CD-leden die volgens Janmaat en Schuurman onvoldoende aan de partij bijdroegen of op een andere wijze uit de gratie vielen, werden systematisch van de kieslijsten geweerd en soms zelfs geroyeerd. Deze manier van leidinggeven werkte redelijk toen de CD nog klein was en niet meer dan één zetel in de Tweede Kamer en elf zetels in de gemeenteraden had. Een kleinere partij is immers beter onder controle te houden.

Toen de partij begon te groeien, wilden de leden begrijpelijkerwijs meer invloed uitoefenen op het bestuur van de partij. Deze ontwikkeling wilde Janmaat absoluut voorkomen. Een congres met meer macht zou zijn eigen positie in de partij aantasten. Sterker nog: de leden zouden eventueel een coup kunnen plegen en hem daarmee uit zijn eigen partij zetten. Het is daarom ook niet verwonderlijk dat Janmaat en - in mindere mate - Schuurman geen enkele vorm van kritiek duldden en te kritische leden zonder pardon schorsten of royeerden.

Deze houding van Janmaat was funest voor de verdere ontwikkeling van de partij. Het was voor de CD al heel moeilijk, zo niet onmogelijk, om voldoende raadsleden voor de gewonnen raadszetels te werven. Het verwijderen van te kritische leden uit de partij was dan ook geen goed idee. Wat echter opvalt, is dat Janmaat zich desondanks ten volle realiseerde dat hij niet al te kritisch op de kandidaten van zijn kieslijsten kón zijn. Zo stonden er veroordeelde criminelen op de kandidatenlijsten van onder andere Amsterdam en Arnhem. Toen de media dit uitvoerig belichtten en de misdrijven van de leden Graman en Van der Plas in programma's als *Deadline* breed werden uitgemeten, tastte dit de geloofwaardigheid en legitimiteit van de partij enorm aan.

Dit alles vraagt om een nadere overdenking. Waarom waren de CP en de CD niet instaat capabele personen aan te trekken ondanks Brookman's pogingen hier toe? Komt dit door het stigma wat de partij had? Of moet de oorzaak gezocht worden in de ideologie die de partij uit droeg? Naar mijn mening is het een wissel werking tussen beide waarbij ideologie wel de hoofdoorzaak is. Toen Brookman pas begon met de NCP maakten leden van de partij zich vrijwel direct schuldig aan een geweldsmisdrijf toen ze de 'kerk Marokkanen' met geweld uit de Mozes en Aäronkerk probeerden te verwijderen. Er kan dus met recht gezegd worden dat de CP ideologie bedenkelijke personen aantrok. Tegelijkertijd was deze actie van de NPC dankbaar materiaal voor journalisten die uitgebreid over de NCP en de rellen schreven waardoor de partij haar stigma kreeg. Henry Brookman die dankbaar was voor alle media aandacht die zijn partij kreeg wilde deze aandacht ten koste van alles behouden voor de opvolger van de NCP de CP. De CP nam dus het stigma van de NCP over en versterkte het door haar controversiele uitspraken. Dit stigma weerhield naar mijn mening meer capabele mensen om zich aan te sluiten bij de partij.

Tenslotte moet hier ook nog kort worden ingegaan op de persoon Janmaat, die een niet onbelangrijke rol heeft gespeeld in het falen van zowel de CP als de CD. Janmaat wordt vaak ten onrechte in de media neergezet als racist, fascist en extreemrechts politicus. Het is natuurlijk waar dat de CP en de CD vol zaten met nazi's, neonazi's en mensen met vergelijkbare ideeën.

Maar in zijn naaste omgeving stond hij ook bekend om zijn goed gevoel voor humor, een eigenschap die totaal niet naar buiten kwam in zijn politieke optreden. Zijn negatieve kanten daarentegen werden ruim en breed belicht in de media en lijken zijn leven als politicus te domineren. Janmaat had megalomane trekjes, was machtsbelust en totaal niet in staat zijn eigen fouten in te zien. Volgens hem was het altijd de schuld van de ander. Zijn onvermogen om kritiek te verdragen en zijn gebrek aan zelfreflectie hebben beide partijen parten gespeeld. De vraag blijft echter of de CP en de CD het onder ander leiderschap beter zouden hebben gedaan. Misschien zou onderzoek naar vergelijkbare partijen in andere Europese landen ons kunnen helpen deze vraag te beantwoorden.

Literatuurlijst

Boeken

Kees Brants en Willem Hoogendoorn, *Van vreemde smetten vrij de opkomst van de centrumpartij* (Bussum 1983)

Rinke van den Brink, *De internationale van de haat: Extreem rechts in West-Europa* (Amsterdam 1994)

B. de Boer, P. Lucardie, I. Noomen en G. Voerman, 'Kroniek 1998. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1998' Jaarboek 1998, Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (Groningen 1999), 14-94

W.J Bruyn, *Het recht op apartheid: inleiding tot de Nederlandse problematiek* (Arnhem 1965)

W.J Bruyn, *De verdrongen rasfactor* (Utrecht 1969)

Meindert Fennema, *Help! De elite verdwijnt* veertig jaar Nederlandse politiek (tweede druk Amsterdam 2012)

P Lucardie, I Noomen en G. Voerman, 'Kroniek 1993. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1993' Jaarboek 1993 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (Groningen 1994)

J. Hippe, P. Lucardie en G. Voerman, 'Kroniek 1994. Overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1994' Jaarboek 1994 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (Groningen 1995), 14-91

Peter Rensen *Dansen met de duivel: undercover bij de Centrum Democraten* (Amsterdam 1994)

Artikelen

T Bijlsma en F.G Koopmans, 'Stemmen op extreem rechts in de Amsterdamse buurten', *De Sociologische Gids*, (1996)

Wouter van der Burg, Meindert Fennema and Jean Tillie, 'Why some anti-immigrant parties fail and others succeed a two-step model of aggregate electoral support', *Comparative Political Studies*. Volume 38, Issue 5, 537-573.

Andre Krouwel, *Partijverandering in Nederland: de teloorgang van de traditionele politieke partijen: In Jaarboek DNPP 1995* 168-191 (Groningen 1996)

Krantenartikelen

Herman Beekers en Paul Peters, 'CD gemeenteraadsfracties lopen leeg; Janmaat raakt steeds meer maten kwijt' *De Tribune nr 11*, 17 november 1995

Carel Brendel, 'Familiebedrijf van beheersbare afmetingen' *Algemeen Dagblad* 17 mei 1994

Rinke van der Brink, 'Janmaat kan niet ieder lid met iets op zijn kerfstok eruit gooien' *Vrij Nederland* 21 mei 1994

W. J. de Bruin en J van Klinken, 'Toch blijft de mens geneigd tot bandeloosheid en misdadigheid' *Het Reformatorisch Dagblad* 28 januari 1989

Max van Weezel, 'Je zou ons als erflaters kunnen beschouwen' *Vrij Nederland* 28 juli 1983

Onzer redacteurs, 'Drie leden van gemeenteraden stappen uit de CD' *Algemeen Dagblad* 26 oktober 1994

Van onze verslaggevers, 'Leden van racistische knokploeg veroordeeld', *De waarheid* 27 maart 1980
Van onze verslaggevers in Rotterdam, 'Ordedienst voor de CP in de maak', *Algemeen Dagblad* 4 juni 1984

Auteur onbekend, 'Janmaat voor hoelang nog?' *Nieuwe Revu* nr 39 22 september 1984

Auteur onbekend, 'Rechterhand van Janmaat, Cor Zonneveld, overleden' *Trouw* 15 december 1997

Van onze verslaggevers, 'Ook drie raadsleden in Twente stappen uit de CD' *De Volkskrant* 17 mei 1994

Van onze verslaggevers, 'Graman wil in beroep wèl psychologisch onderzoek toestaan' *Trouw* 14 februari 1995

Lijst met Archivalia

Instituut voor sociale geschiedenis (IISG Amsterdam) Archief Hans Janmaat

Inv .nr. 15

Inv .nr. 27

Inv .nr. 34

Inv .nr. 41

Inv .nr. 68

Inv .nr. 69

Inv .nr. 256^e

Inv .nr. 263

Internetbronnen

Publieke omroep NTR programma *Andere tijden*, getiteld Weg met de Centrum Partij!

De Uitzending van 27 november 2009 te vinden op <http://www.geschiedenis24.nl/andere-tijden/afleveringen/2008-2009/Weg-met-de-Centrumpartij.html> voor het eerst geraadpleegd op 15 juli 2012

Rijksuniversiteit Groningen, Documentatiecentrum Politieke Partijen

collectie CP en CP 86, organisatie, Huishoudelijk reglementen van de CP opgesteld door Henry Brookman in 1980 pagina 14 artikel 1.1 en 1.2 te vinden op de website van de universiteit, directe link is: <http://irs.ub.rug.nl/dbi/4c480f24d6a0f>

Publieke omroep KRO programma profiel, Hans Janmaat uitzending van 28 september 2005

te vinden op <http://profiel.dossierjournalistiek.nl/seizoenen/2005/afleveringen/28-09-2005> voor het eerst geraadpleegd op 15 juli 2012

Stichting Argus: www.stichtingargus.nl

Inzage dossier Nationale Centrumpartij, Centrumpartij, Centrumdemocraten, Centrumpartij '86, Jonge Geuzen (1980-1997) map 4 deel 1, Verslag van de hoofdbestuursvergadering van de CP gehouden op 26 oktober 1984 pagina 4, rapportage aan de BVD

Stichting Argus: www.stichtingargus.nl

Inzage dossier Nationale Centrumpartij, Centrumpartij, Centrumdemocraten, Centrumpartij '86, Jonge Geuzen (1980-1997) map 2 deel 6 BVD verslag van de hoofdbestuursvergadering van de CP gehouden op 10 februari 1984

Stichting Argus: www.stichtingargus.nl

Inzage dossier Nationale Centrumpartij, Centrumpartij, Centrumdemocraten, Centrumpartij '86, Jonge Geuzen (1980-1997) map 1 deel 3 stukken van de BVD betreffende de Centrum Partij, verslag van de openbare vergadering gehouden op 16 mei 1982

Inzage dossier Nationale Centruipartij, Centruipartij, Centrumdemocraten, Centruipartij '86, Jonge Geuzen (1980-1997) map 4 deel 1 Verslag van de hoofdbestuursvergadering van de Centrum Partij gehouden op 5 oktober 1984 rapportage aan de BVD

Inzage dossier Nationale Centruipartij, Centruipartij, Centrumdemocraten, Centruipartij '86, Jonge Geuzen (1980-1997) map 4 deel 1 Verslag van de hoofdbestuursvergadering van de CP gehouden op 5 oktober 1984 aan de BVD

Inzage dossier Nationale Centrumpartij, Centrumpartij, Centrumdemocraten, Centrumpartij '86, Jonge Geuzen (1980-1997) map 3 deel 2 Verslag van het topkader-weekend van de CP gehouden van 22 t/m 24 juni in Mook. Het verslag is gemaakt voor de BVD.

Inzage dossier Nationale Centrumpartij, Centrumpartij, Centrumdemocraten, Centrumpartij '86, Jonge Geuzen (1980-1997) map 6 deel 1 Jaar verslag van de CP over de activiteiten van de CP over het jaar 1984, rapportage aan de BVD

Max van Weezel Ronald van den Boogaard en Henk hoorn, 'De blanke top der duinen,'
interview met Hans Janmaat.

23 november 1983 te vinden op: <http://weblogs.vpro.nl/radioarchief/2008/08/25/de-blanke-top-der-duinen-interview-met-hans-janmaat/> voor het eerst bezocht op 25 juli 2012, geplaatst op 25 augustus 2008 door Nienke Feis

Parlement en politiek, uitslagen lijst Tweede Kamerverkiezingen van 1986

Te vinden op http://www.parlement.com/id/vh8lnhronvwy/verkiezingen_1986 voor het eerst geraadpleegd 15 november 2012

Rijksuniversiteit Groningen, Documentatiecentrum Politieke Partijen

collectie CD , organisatie Statuten van de CD opgesteld door Hans Janmaat in 1985 artikel 3 pagina 4 te vinden op de website van de universiteit, directe link is:

<http://irs.ub.rug.nl/ppn/098179357> voor het eerst bezocht op 3 oktober 2012

Parlement en politiek, uitslagen lijst Tweede Kamerverkiezingen van 1998

Te vinden op http://www.parlement.com/id/vh8lnhronvwy/verkiezingen_1998 voor het eerst geraadpleegd 15 november 2012